

ЖИЧКИ БЛАГОВЕШНИК

ЧАСОПИС ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ

МНО БОЖИЦА, ХРИСТОС СЕ РОДИ!

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК

Епархија жичка,
јануар - април 2015.

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства
Епископа жичког Господина
Јустина

С А Д Р Ж А Ј

О празнику:

**Митрополит Алена и Александрете др Павле
(Јазиги)**

„Припремите пут Господњи“ 4
Христова колевка или гроб..... 6

Јереј Саша Станојевић

Два родослова..... 8

Јеромонах Григорије Кутлумушки

Улога Пресвете Богородице у празнику Ваведења,
Благовести и Рођења Господа Исуса Христа – Божићу..... 10

Теме броја:

Др Александар Стојановић

О (духовној) храни и (теолошком) ужитку..... 14

Јереј Александар Р. Јевтић

Постоји ли судбина?..... 16

Јереј Ратко Хрваћанин

Неки детаљи из култа преподобне Петке Параскеве.... 18

Јереј Небојша Дабић

Литургија као основ хришћанског достојанства..... 20

Из ризнице Жичке епархије:

Архимандрит Јован Радосављевић

Љубостињске монахиње мученице..... 23

Спомен-чесма генерала Арачића..... 29

Јереј Слободан Јаковљевић

Поводом 180 година од обнове цркве Богородице
Градачке 1834-2014..... 30

Из живота епархије:

Јереј Александар Бојовић

„Владар, монах и Светитељ Стефан Немања –
преподобни Симеон Мироточиви и српска историја
и култура (1113–1216)“ (О великом међународном
научном скупу, одржаном 22-26. октобра 2014.
године у Студеници)..... 37

Јереј Александар Р. Јевтић

Мошти Светих Козме и Дамјана у Ужицу..... 39

Јереј Марко Мирковић

Икона Пресвете Богородице Тројеручице у Чачку..... 40

Веронаука:

Јереј Новица Благојевић

Верска настава у Епархији жичкој..... 41

Протојереј Милић Драговић

Неколико страница из Хронике Старог звоника..... 44

Јован Радовановић

Мој најлепши дан у цркви..... 48

Приказ књиге:

Делфина Рајић, Милош Тимотијевић, *Манастири*

Овчарско-кабларске клисуре

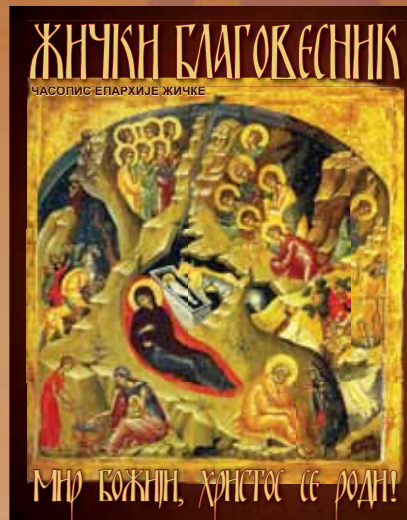
(приказ: Милош З. Јелић)..... 49

Канонске посете Епископа жичког Господина

Јустина у Жичкој епархији од 29. августа/11.

септембра до 1./14. децембра 2014. године (приредио

ђакон Александар М. Грујовић)..... 52

Главни и одговорни уредник:
Др Александар Стојановић

Редакцијски одбор
архимандрит Тихон
Ракићевић, протојереј-
ставрофор Томислав
Милинковић, протојереј-
ставрофор Љубинко Костић,
протојереј-ставрофор
Дмитар Луковић, протојереј
Милић Драговић, јереј
мр Небојша Дабић, јереј
Александар Р. Јевтић, јереј
Миломир Радић

Дизајн и припрема
Дејан Манделц

Лектор и коректор
мр Маријана Матовић

Издавач
ЕУО Епархије жичке,
Трг Светог Саве 4, Краљево

e-mail
zicki.blagovesnik@gmail.com

ISBN 978-86-84933-33-3

ПРИПРЕМИТЕ ПУТ ГОСПОДЊИ

Почетак јеванђеља Исуса Христа, Сина Божијега. Као што је писано код пророка: Ево ја шаљем анђела својега пред лицем Твојим, који ће припремити пут Твој пред Тобом. Глас вапијућег у пустињи: Припремите пут Господњи, поравните стазе његове. Појави се Јован крстећи у пустињи, и проповиједајући крштење покајања за опроштење грјехова. И излажаше к њему сва Јудејска земља и Јерусалимљани; и крштаваше их све у ријеци Јордану, и исповиједаху грјехе своје. А Јован бијаше обучен у камиљу длаку, и имаше појас кожни око себе: и јеђаше биље и дивљи мед. И проповиједаше говорећи: Долази за мном јачи од мене пред ким ја нисам достојан сагнути се и одријешити ремена на обући Његовој. Ја вас крстих водом, а Он ће вас крстити Духом Светим. (Марко 1, 1-8)

Ево нас усред Божићног поста и на прагу Светог Богојављења, Божјег јављања човеку.

На прагу смо нове ере објављујући улазак Господа Исуса Христа у историју људског рода. Такође смо и пред почетком Нове године. Дакле, тренутно смо усред много нових догађаја који почињу, у једном свеопштем обнављању.

Данашњи одломак из Јеванђеља је први пасус Јеванђеља по Марку: „Почетак јеванђеља Исуса Христа, Сина Божијега“. Овде су нам најважније речи: „почетак Јеванђеља“, а затим личност Јована Крститеља. Он је онај који је „припремио пут“. Нека су благословене ноге које припремише пут Јеванђељу, јеванђелској истини, пут за Блугу Вест! А личност Јована Крститеља налаже нам да размотримо две важне ствари:

Прва је питање, које нам је велики изазов: да ли је могуће хришћанину да остане равнодушан и „неутралног става“ према речима Јеванђеља или би он/она требало да проповеда јеванђеље (Блугу Вест)?

Бог жели пред свакога да стави некога ко ће му „припремити пут“. Апостол Павле се пита како ће људи поверовати ако не чују и како ће чути ако им ми не проповедамо. Свети Прете-

ча Јован Крститељ припремио је пут Господу нашем Исусу Христу. Његов пример тражи од нас у овој Новој години да деламо као он, а не да будемо равнодушни. Од нас се захтева да и ми будемо проповедници Јеванђеља.

Наша љубав према Јеванђељу и према Цркви треба да буде отелотворена у нашим поступцима. „На дар сте добили, на дар и дајте“. Хришћанин не може да остане равнодушан према позиву и призиву Господњем да буде послан да проповеда, нити према људима који су жедни да чују јеванђелску истину. Љубав хришћанина према Христу и према људима су два подстрека која га призивају да постане Христов амбасадор у овом свету. Свако од нас јесте претеча Христов и јеванђелски – у свом раду, у свом окружењу или свуда где је већ послан Промислом Божијим.

То је со земљи. То је сврха нашег постојања на земљи и најплеменитији циљ нашег живота. Ми смо, попут Крститеља, глас који вапи: „Припремите пут Господњи“.

Почетком нове године и прослављањем Рождества Господњег Црква обнавља своје обећање да ће припремити пут проповедању Јеванђеља (мисионарењу). Зар не би требало да и ми узмемо удела у тој мисији? Оно што смо данас чули у Светом Јеванђељу није само прича, већ позив. Црква у ове дане креће путем мисионарења и проповедања Јеванђеља. Зар не би требало да узмемо удела у тој мисији? Хришћанин који размишља о својој вери бива понесен жаром мисионарског духа. С обзиром да воли Бога и да воли људе, он узвикује са апостолом Павлом: „Тешко мени ако не проповедам!“

Друго питање које нам представља изазов јесте: како можемо да постанемо апостоли Христови и проповедници Јеванђеља налик Светом Крститељу? Речи које узвикује Свети Јован: „Припремите пут Господњи“ уливају нам ентузијазам и бодрост, а његов живи пример нам је неопходан баш као и његове речи.

Свети Јован Крститељ је у своје време започео својеврсну духовну револуцију, револуцију против пропадљивости и духовне стагнације, као и против неправде. Његова револуција била је позив на поновно посвећење вери и на живот у складу са том вером. То је револуција која спаја веру и делање у складу са вером, због чега након узвика „Припремите пут Господњи“, он додаје: „Поравните стазе његове“.

Ова револуција Светог Јована Крститеља имала је за циљ да разјасни појмове вере, лепоте и богатства. Вера је живот и рад; лепота је лице Божије; право богатство је сиромаштво духом Христа ради. Бити богат значи имати мисију.

Лик Светог Крститеља и проповедника Јеванђеља није баш омиљени приказ већини од нас. Пред нама се указује лик монаха аскете који не живи у палати и који не одмара у свом миру, нити ужива у слободном времену. Можда је нама овај проповедник Јеванђеља превише строг. Одевао се у хаљину од камиље длаке и хранио скакавцима и дивљим медом. Али ми скрушено признајемо да његов бедни изглед споља указује на дубоку веру и посвећеност ономе што проповеда. На тај начин његово (истинско) богатство преноси благо Речи Господње и проповедајући Јеванђеље зна да лепота и

задовољство значе додирнути жедна људска срца. Може ли себичан човек да познаје труд и рад на проповедању Јеванђеља? Може ли такав човек да позива људе на живот који подразумева жртву? Проповедање Јеванђеља увек захтева знаке истинског примера и веродостојности проповедника. Онај који сведочи мора сам бити пример *par excellence* да би његово сведочење било истинито.

Ако се питамо: да ли и ми морамо да се облачимо као Свети Јован Крститељ и да се хранимо као он да бисмо били хришћани и да бисмо проповедали Јеванђеље, одговор је у потпуно супротном питању: да ли је храна коју једемо или одећа коју носимо важна за наш живот и нашу мисију? Одговор на ово питање треба да буде онај који је прихватљив Богу. У сваком случају, љубав према мисионарењу и проповедању Јеванђеља ће нам сама по себи (и без да смо свесни тога) одредити шта да једемо и пијемо и како треба да се облачимо.

Боје раскошног, бездушног и себичног света нису прикладне за онога ко проповеда

Јеванђеље. Тако да свако ко је богат треба да употреби то богатство као средство за проповедање Јеванђеља, а свако ко живи у раскоши, тиме мора бити спремнији за проповедање јер је ослобођен немаштине и материјалних брига. Господ Исус Христос је све, и Њему служимо и у оскудици и у изобиљу; за Њега се облачимо, за Њега једемо, за Њега живимо и Њиме се крећемо.

Позив Светог Крститеља: „Припремите пут Господњи“ јесте глас вапијуће Цркве који разгорева наша срца у дане Божића и Нове године, као и сваког новог почетка. „Поравните стазе његове“ уништава страсти овога света у нама и чини наше душе ревносним за све што је добро и племенито. Овај свет се освећује онда када служи проповедању Јеванђеља; у супротном је само један облик постојања.

МИТРОПОЛИТ ДР ПАВЛЕ (ЈАЗИГИ), АРХИЕПИСКОП АЛЕПА И АЛЕКСАНДРЕТЕ

ХРИСТОВА КОЛЕВКА ИЛИ ГРОБ

Свето Писмо почиње Књигом Постања и следећим речима: „У почетку Бог створи...“ и цела књига је прича о једном догађају. Тај догађај је велика борба између, прво Божије жеље да буде близак човеку у његовом животу и друго, човековог одбијања да прихвати Божије друштво и улазак Бога у свој живот. Читава историја описана у овој књизи налази се између ова два пола: Божије жеље и човековог одбијања.

Величина божанске Икономије забележене у Старом Завету кроз пророке, проповеднике и Законе јесте у томе да Бог Творац никада није нарушио човекову слободу. Са свим Својим стрпљењем, љубављу и непрестаном жртвом, путем дисциплине и образовања, Бог је помагао човеку да на крају Светог Писма дође до тога да узвикне кроз уста љубљеног апостола Јована: „Дођи, Господе Исусе“ (Откр. 22, 20).

Између прве и последње реченице Светог Писма, налази се Оваплоћење Христово као централна тачка и најважнији догађај у човековом животу и у историји људског рода. Божанско Оваплоћење представља последњи и најсветији догађај којим је човечанство прихватило Бога који улази у људски живот и дели са нама овај живот у људском телу. Када се навршила пуноћа времена, Господ је послао Сина Свога који се оваплотио, узевши обличје слуге, да би искупио оне који су у телу. То беше врхунац сусрета божанске жеље и човекове слободе.

Тај догађај Рођења Господа Исуса Христа, у том тренутку историје, није значио крај,

већ круну и врхунац историје. Од тог тренутка Господ Исус Христос почиње да улази у вековек живот на један бржи и непосреднији начин. Многи почињу да Га прихватају и да деле свој живот са Њим. Међутим, борба између прихватања и одбијања Бога се наставља.

Бог је у нашем животу; Бог је у поноћи нашег живота. То је та свакодневна борба свакога од нас. Грех наших предака Адама и Еве није

био само одређени догађај, већ један погрешан став: став противан божанској жељи. Човекова слобода је одабрала да одвоји свој живот од Бога уместо да напаја свој живот Богом. Грех није само нешто погрешно што радимо, већ наш избор да се удаљујемо од Господа уместо да Му се приближавамо.

Грех у Светом Писму не значи вређање Бога или кршење Закона у буквалном смислу речи. Грех је погрешан пут којим човек иде. Погрешан пут је правац који води удаљавању од Бога уме-

сто приближавања Њему. Рај овога света није био неко место препуно дрвећа. Едем није било неко место на земљи. Рај и Едем представљају свако место у коме обитава Бог. Свето Писмо нам говори да је Бог шетао (између њих) усред Раја. Стога је Рај свако место где је присутан Бог. Свето Писмо повезује грех са смрћу јер је грех сваки покушај да се одвојимо од Бога, што води у смрт. Врлина је искање да Бог увек буде

„посреди“ и присутан у свему што радимо и тиме у целокупном нашем животу.

Љубљени Апостол Јован преноси нам речи Исусове који каже: „Ја дођох да имају живот и да га имају у изобиљу“ (Јован 10, 10). Рођење Христово је повезано са питањем живота и смрти. Његово Рођење није само један догађај који се одиграо пре 2000 година, већ нешто што се одиграва сваког тренутка у нашој историји. Његово рађање у нашем животу и Његово одсуство у нашој смрти.

У чему је био грех блуднога сина? Зар није у томе што је напустио очеву кућу и одабрао да живи без њега. Његов живот је био у наручју Очевом који га је дочекао и стрпљиво га прихватио назад. Отуђење од Бога је смрт, а прихватање живота са Богом је живот. Исус се пореди са првим Адамом и кажемо да је Он Други Адам. Први Адам је раније одабрао живот далеко од Бога, док је Други Адам, Христос, увео Бога у човеков живот. У Свом Оваплоћењу, Бог живи са човеком.

Христос је рођен у историји, али може да се рађа или да умире сваког тренутка у сваком човеку. Празновање Божића служи да бисмо обновили Његово рађање у нама, а не ради пуког сећања на Божић. Празник Рођења Христовог ове године мора постати Христова колевка, а не Христов гроб у нашим животима. „Христос долази са небеса, крените Му у сусрет. Христос на земљи – узнесите се!“ Као што један од Светитеља у чуду узвикује: „Видим Бога на земљи и човека на небу!“

Када је Христос међу нама, Едем је свима отворен! Његов гроб, међутим, јесте наш живот када смо отуђени и удаљени од Њега.

„Припреми се, Витлејеме, отвори се свима, Едеме, радуј се, Еуфрате, јер Дрво Живота у пећини процвета од Дјеве: Мислени Рај се показа у њеној утроби, и у њему божански Плод. Од Њега једући живи ћемо бити и нећемо умрети као (први) Адам: Христос се рађа, да обнови пали људски лик!“ Амин.

Преузето са: <http://www.alepporthodox.org/files/writings-en/nat-nat>
за *Жички благовесник* превела са енглеског
језика Александра Стојановић

ДВА РОДОСЛОВА

Тумачење значења родослова Господа Исуса Христа код Светих Апостола и Јеванђелиста Матеја и Луке

Јеванђеље по Матеју и Јеванђеље по Луки описују родослов Господа Исуса Христа (Мт. 1, 1-17; Лк. 3, 23-38). Ова два родослова показују међу собом извесне разлике, али оба родослова разјашњавају Христов идентитет помоћу Његове породичне историје и личног порекла. У књижевном погледу ови родослови се налазе под утицајем старозаветне историографије.

Апостол Матеј пише Јеванђеље за хришћане из јудејства и зато још у прологу родослов Го-

на Мојсијево Петокњижје. Зато кажемо да је Јеванђеље по Матеју *Нова Књига Постања*, тј. Хришћанско Петокњижје.

Порекло Господа Исуса Христа потиче из самог срца јудејства, од Авраама који је родоначелник старозаветног изабраног народа и од Давида, из чије лозе се очекује Месија. Обојици су дата обећања о доласку Спаситеља. Апостол Матеј изводи Христов родослов преко мушке лозе, а не преко жене и зато се изоставља Марија, али има

одступања од овог правила о чему ће бити речи касније. Са Јосифом, који је законски отац Детета Богомладенца, јер Га је признао и усвојио, иако није Његов телесни отац (будући да је Господ Исус безгрешно зачет и да се оваплотио од Духа Светога и Марије Дјеве, која је била Јосифова зарученица), Матеј изводи родослов преко мушких потомака и указује на давидовско порекло Исуса Месије.

Делећи родослов на четрнаест колена, Апостол Матеј врши троделну периодизацију историје изабраног народа, са две велике прекретнице: процват у време Давида и трагедија

спода Исуса ставља у контекст јудејске теологије и историје. На овај начин Апостол Матеј указује на жељу да догађаје које ће описати суштински надовеже на старозаветну историју, тумачећи је изнова у светлу Христовог доласка. Дакле, сасвим је јасна Матејева богословска намера: Стари Завет се тумачи Христом. У погледу књижевне структуре, Матеј дели Јеванђеље на пет великих Христових говора, што је недвосмислена алузија

у време вавилонског ропства. Међутим, врхунац историје изабраног народа је рођење Исуса Христа, са Којим отпочиње нови и последњи период историје спасења. Христос долази на крају свештене историје, освећује седму седмицу, седмицу Месије, пуноћу дана од времена када је Бог позвао Аврама. Зато Матеј наводи три пута четрнаест поколења, где се Господ Исус приказује као коначни и истински наследник Старог Заве-

та, Онај Кога вековима очекују сви нараштаји. Христос је обећање и очекивање свих народа (Пост. 49, 10-11).

Као што смо навели, Апостол Матеј изводи Христов родослов преко мушког потомства, али у родослову наводи четири жене: Тамару, Рахаву, Руту и Витсавеју Уријиницу. Оне нису биле Јеврејке и стога не припадају изабраном народу. Тамара је Арамејка, Рахава је Хананка, Рута је Моавка, а Витсавеја је своје јеврејство изгубила удајом за Урију Хетејина. Осим овога, за све четири жене је заједничко да не могу послужити као морални узор: Тамара је на превару родила синове свом свекру Јуди (Пост. 38,14-16), Рахава је била блудница (Ис. Нав. 2; 6, 17-25), Моавка Рута се удала за Вооза на непримеран начин (Рут. 3), а Витсавеја је била жена Урије Хетејина коју је, већ удату, освојио Давид. То га је одвело до посредног убиства њеног законитог мужа, Давидовог војсковође Урије, а касније му је цела ова афера задала велике невоље. Витсавеја му је родила сина Соломона (2 Сам. 11).

Зашто је Апостол Матеј изабрао четири жене незнабошкиње које су морално несавршене? Он, наиме, отвара једну нову перспективу: Јеванђеље је упућено свим народима. Наведене жене служе као пророчке фигуре и показују да историја спасења није без греха, али да због тога Бог никада неће напустити овај свет. Напротив, лик жене је једном за свагда освећен у личности Пресвете Дјеве Богородице, која ће родити Сина и наденути му име Емануил, што значи *Бог је с нама*. Дјева Марија је не само представница рода људског, која добровољно пристаје на безсемено зачеће и даје у име целог рода људског потврдан одговор на Божију иницијативу о доласку Сина Божијег у овај свет и историју, него је Она такође и представница оног Израила који је постао Црква, којег она повезује са обећањима Божијим, датим оцима у Старом Завету (Лк. 1, 26-38). Све оно што после овог родослова следи у Јеванђељу по Матеју излази из оквира уског јудаизма и проповеда се свим народима (Мт. 28, 19-20) и до краја земље (Дап. 1, 8).

***

За разлику од Апостола Матеја, Апостол Лука пише Јеванђеље за хришћане из незнабоштва. Код Луке родослов не стоји на почетку Јеванђеља, већ на почетку Исусове јавне делат-

ности. Док Матеј изводи Христов родослов од Авраама до Јосифа, Лукин родослов следи обрнути распоред: од Јосифа до Адама. На овај начин, Лука жели да истакне да је долазећи Месија у сродству са целим човечанством и да нагласи васељенски карактер Очовечења Бога. Код Луке, сви су народи од самог почетка интегрисани у родослов самог Месије.

Ова два родослова нас уче да је Христос крај историје, јер је Он Нови Адам. Цела прошлост, Стари Завет, као и садашњост и будућност налазе свој смисао у Њему, Јединородном Сину Очевом и Богочовеку Христу. Својим Очовечењем и уласком у историју, Христос остварује једно ново духовно рађање: Црква као Тело Његово. Он је Онај за Кога је рекао Патријарх Јаков да ће се појавити када не буде више вођа из племена Јудина и Кога ће се покоравати сви народи (Пост. 49,10). Исаија пророкује: „Народ који ходи у тами видеће видело велико и онима који седе у земљи где је смртни сен засветлеће видело... јер је Он дивни саветник, Бог Силни, отац вечни, Кнез мира“ (Ис. 9, 2;6). Све ово је припрема и наговештај за Оваплоћење Логоса, Рођење Господа Исуса Христа и почетак нашег спасења. Из тог разлога Јеванђелисти Матеј и Лука наводе родослов Исусов да би на тај начин истакли две важне чињенице: 1) Рођење Господа Исуса Христа је централни свекосмички и свеисторијски догађај, јер је он Спаситељ и Месија упућен свим људима и народима; 2) Христовим доласком у свет и историју, сва старозаветна проштвта и обећања испунила су се у Њему, Родоначелнику Новог човечанства.

Логос постаје тело, Несместиви се смешта у утробу Дјеве, Творац свега улази у људску историју и живот на најочигледнији начин. Он преузима на Себе целокупну људску природу и Бесконачни постаје истински Човек, јер је Тело Христово од истог нашег састава, наследних старозаветних обећања датих Праоцима и Патријарсима од којих је Христос по телу, Који је над свима Бог благословен у векове векова.

јереј мр Саша Станојевић

МЛОГА ПРЕСКЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ПРАЗНИКУ ВАВЕДЕЊА, БЛАГОВЕСТИ И РОЂЕЊА ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА – БОЖИЋУ

1. Ваведење (увођење) у Светињу над светињама

Рекли смо да су праведни Јоаким и Ана због својих врлина и топлих молитава примили од Бога дар да им се роди дете – Марија, која је пре свих векова била изабрана да постане Мајка Божија. Међутим, они су били обећали Богу да ће дете које се роди Њему посветити.

Тако да су Свети богородитељи после рођења детета, када је Богородица престала да доји, похитали да испуне Богу дато обећање одвевши Дјеву Богородицу, која је имала само три године, у светињу Божију и предали је првосвештенику. Тамо, у Светињи над светињама, Богородица је остала читавих дванаест година.

Према Светом Григорију Палами, „Богородица је још у том узрасту разумела све што се са њом дешавало, и показивала да нису њу одвели у Светињу њени родитељи, већ да је она сама, својом слободном вољом, пришла Богу, вођена божанским еросом и сматрајући драгим и Ње достојним улазак и обитавање у Светињи над светињама.“

***

Какав је био живот Богородице у Светињи над светињама? Тамо је Богородица живела као у Рају, само са Богом. Непрестано је била у заједници са Богом созерцавајући Га. У Светињи над светињама служили су јој анђели, а и Њен живот је био анђеоски. У тишини храма живе-

ла је само за Бога, хранила се само Богом, који је требало да се за нас оваплоти преко Ње и читаво њено биће било је посвећено Њему.

Пошто је прекинула сваку материјалну и сваку људску везу, у Светињи над светињама непрестаном молитвом започела је један нови пут који води ка Небесима. То је пут који Григорије Палама назива „умна тишина.“ Као што Светитељ каже: „Пресвета Богородица представља граничник створене и нестворене природе, и нико не може да се приближи Богу осим преко Ње и преко Посредника који је од Ње рођен. Ниједан од дарова Божијих не може бити дат било анђелима било људима, но једино преко Ње.“

***

Други један Свети отац који је и сам хвалио Богородицу, Свети Никодим Светогорац, приметио је да Ваведењем у Светињу над светињама Богородица подарује људском роду или читавој чулној творевини, „једну чудновату и изузетну благодат, дакле, то да Она читав свет обраћа од ђавола ка Богу, из трулежности у нетрулежност, једном речју – из лошег постојања у добро постојање.“ Овим својим чином Богородица отвара пут сваком човеку за повратак ка Богу. И девственице, које прате Богородицу при њеном уласку у храм, симболизују душе које се враћају Богу.

На овом путу повратка ка Господу, који се постиже покајањем, Свети Григорије Палама позива нас овим речима да бисмо га сви ми остварили: „Преселимо се и ми, браћо моја, са земље на Небеса; узвисимо се од телесности ка духу; изменимо љубав према пролазном за љубав ка оном непролазном; пренебрегнимо телесне сласти које су мамац против душе и пролазе брзо. Пожелимо духовне благодатне дарове који су непропадљиви; уздигнимо наш ум од светске вреве и узнесимо га ка небеским висинама, ка Светињи над светињама, где сада обитава Богородица.“

2. Благовести

Наша Богородица је после дванаестогодишњег пребивања у Светињи над светињама дошла у Назарет, у кућу Светог Јосифа заручника, јер је њему била дата на старање. Тамо ју је посетио арханђео Гаврил и објавио јој радосну вест

о рођењу Исуса Христа овим речима: „Радуј се, благодатна, Господ је с тобом... Нашла си благодат у Бога. И ево зачећеш и родићеш Сина и назваћеш га Исус.“

Празник Благовести представља првину свих божанских дарова. Дакле, праведно је да се сви радују и веселе, а пре свих, сама Богородица. Радује се Госпођа Богородица јер су преко Ње божанска добра стигла људима. А она сама, имајући такву духовну лепоту, успела је да на себе привуче и милостиво око Творца и да тако на земљу доведе Владику Христа. И као што то примећује један од наших Светитеља, била је довољна врлина једне душе да би се зауставило људско зло кроз многе векове.

***

Говорећи о дану Благовести, Свети Григорије Палама каже да је „Бог који нас је створио из свог милосрђа, човекољубиво погледао на нас и сишао на земљу и, примивши од Свете Дјеве људску природу, обновио је и поново вратио, или боље, уздигао до божанских и небеских висина. Дакле, Бог је послао арханђела Гаврила Дјеви и

учинio је Својом мајком арханђеловим поздравом, док је Она притом остала девственица. Да је био зачет семеном, то онда не би био један нови човек, нити би био безгрешан и Спаситељ грешних, пошто би наследио прародитељски грех и не би могао да учини да његово тело постане неисцрпни извор освећења, довољан за све будуће људе. Због тога на земљу није дошао анђеолов обичан човек, него сам Господ који је зачет и који се оваплотио у материци девственице, док је сам остао Бог.“

***

Када је арханђел Гаврило рекао Богородици - *Радуј се, благодатна, Господ је с тобом*, није јој објавио неки будући догађај, него јој је објавио да види да се то невидљиво остварује. Но, кад је Богородица изразила своје чуђење како је могуће да роди Христа, јер није упознала човека, арханђеолов је одговорио: „Дух Свети доћи ће на тебе и сила Вишњег ће те осени и зато и оно што ће се родити биће свето и назваће се Син Божији.“ А Богородица је одговорила: „Ево слушкиње Господње, нека ми буде по речи твојој.“

Свети Никола Кавасила приметио је: да је Богородица само упитала арханђела да сазна на који ће се начин Христос оваплотити, Бог не би сишао. У тренутку кад је поверовала и прихватила позив, читаво дело је одмах било остварено: Бог је примио попут одеће људско тело, а Дјева је постала мајка Творца. Мајчиним гласом настаје Слово Очево и бива стваран гласом свог створења Творац.

Ове Богородичине речи претвориле су земљу у Небеса и испразниле Ад, ослободивши поробљене; оне су учиниле да људи постану становници Небеса и сјединиле су небески и људски род у једно јединствено коло око Њега, који је истовремено и Бог и човек.

И тако, имајући осећање великог дара који је за нас учинила Госпођа Богородица, непрестано јој изражавамо своју захвалност, говорећи:

*Богородице Дјево, радуј се благодатна
Маријо.*

Господ је с Тобом!

*Благословена си ти међу женама,
и благословен је плод утробе твоје
јер си родила Спаситеља душа наших.*

3. Рођење Христово

Благовести представљају Тајну оваплоћења Логоса Божијег, а празник Рођења Христовог јесте објављење те тајне: Бог се јави у телу, видеше га анђели, би проповедано о њему међу незнабошцима и у свету повероваше у њега.

Ово јављање Бога у телу јесте највећи догађај кроз векове векова. Зато је Свети Златоуст назвао Божић почетком свих догађаја Божијег Домостроја спасења, дакле, спасења људског рода.

***

Човек је створен *по лику и облику* Божијем, али је преступањем Божије заповести његов Божији лик затамњен, тако да је човек био лишан општења с Богом. Пошто нам је Бог пружио оно најузвишеније, а ми то нисмо успели да сачувамо, Он постаје удеоничар у оном нижем, дакле, у нашој људској природи, да би човека створеног *по лику* собом обновио.

Исус Христос се оваплотио да би нас научио добродетелном животу и да би нас ослободио власти ђавола и пропадљивости тиме што је Он сам постао првином нашег васкрсења. Као што каже Свети Јован Дамаскин, „оваплоћењем Логоса Божијег творевина је била освећена крвљу Божијом, засађено је Божије знање, прославља се јединосусна Тројица, један истинити Бог Творац и Господ свих.“

Својим оваплоћењем Христос не обнавља човека неким спољашњим чином, као у случају стварања човека, него човека прима и грли. Не само да усправља људску природу, већ је на неописив начин обухвата, сједињује се и поистовећује са њом. Истовремено се рађа Бог и човек, наравно од жене, међутим девственице, како би поново вратио оно своје створење које му је Лукави украо, и да би учинио човека новим, дакле, заједничаром новог живота у Христу.

***

Како би било остварено дело Божијег Домостроја спасења, и како би се у телу јавио Син и Логос Божији, била је потребна радионица сједињења две природе, место јављања Бого-

човека, земаљско Небо и престо Његове *парусије* (присуства). Ово место Божијег јављања, које је дала људска природа, јесте Пресвета Богородица. Управо због тога и име Богородице изражава читаву тајну Божијег Домостроја спасења, а онај ко не исповеда да је Пресвета Дјева Богородица, тај се разлучује од Бога.

Пресвета Богородица пружио је Сину Божијем своје пресвето тело да би се оваплотио. Тиме што је постала Мајка Творца, Пресвета Дјева је постала истинска Богородица и Царица свих створења.

Према свим Светим оцима, оно што се телесно догодило Богородици, то се на духовни начин догађа свакоме чија је душа девствена, дакле, чиста од страсти. Христос, који се једном родио у телу, жели да се увек рађа у нама на духовни начин, кроз врлине. Ово зачеће и рођење остварује се применом Божијих заповести и непрестаним изговарањем молитве *Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме*. Сагласно Светом Дијадоху, док призивамо име Господа Исуса, осећамо у нашим срцима „поскакивања која приличе детету.“

Нека бисмо и ми, браћо моја, окусили мало од овог небеског искуства богоносних Отаца који су у својим срцима доживели тајну Рођења Христовог.

јеромонах Григорије Кутлумушки,

Света Гора

(за Жички благовесник са грчког језика превела Марина Вељковић)

О (ДУХОВНОЈ) ХРАНИ И (ТЕОЛОШКОМ) УЖИТКУ

Светоотачко учење сведочи да лаицима веома често није душекорисно да се баве високим богословским темама

У књизи *Духовно руковођење* Светих Варсануфија Великог и Јована Пророка, у њиховим одговорима на питања која су им постављана, налази се заиста велика духовна ризница непатвореног светоотачког расуђивања. Од преко осам стотина живоносних и душекорисних савета издвојићемо, овога пута, само један.

Наиме, у 544. питању српског превода,¹ један монах се поверио Светом Варсануфију да поседује књиге догматског садржаја. Када их чита, како каже, осећа како његов ум прелази са бављења страсним помислима на сагледавање догмата. Међутим, при оваквом читању, често му се јављала помисао која му је говорила да неће имати користи од читања тих узвишених књига, јер је још јадан и нечист. Ово јасно показује да је тај монах био дубоко свестан да је још заробљен својим страстима.

Без икаквог двоумљења, знајући његов духовни узраст, Велики старац, како су иначе звали Светог Варсануфија, одговорио му је да не би требало да се занима таквим књигама јер оне преузносе ум. Са друге стране, саветовао га је да је боље да се поучава у речима старца, које смиравају ум. Нажалост, задња реченица ове поуке Светог Варсануфија није баш најбоље преведена у нашем, српском издању. Баш овде наилазимо на јасан пример због чега је, веома често, пресудно важно знати изворне језике Светих отаца, у првом реду старогрчки. Наиме, овде се ради о једном старогрчком изразу, који у себи садржи две речи, веома сличне, јер исто звуче, пошто имају исти акценат, а разликују се само у једном слову. То су речи трофи (τροφή) и трифи (τριφή). Свети Варсануфије му је, дакле, рекао: Постоји храна (τροφή) и ужитак (τριφή). Или,

¹ У издању Светог Никодима Светогорца, а такође и у, филолошки гледано, најбољем критичком издању Sources chrétiennes-а ради се о 547. питању.

да преведемо још више у духу нашег језика: *Једно је храна (трофи) а друго ужитак (трифи)*.

Јасно је да Свети Варсануфије, расуђујући по Духу Светом, прави разлику између читања подвижничких дела и читања, односно бављења књигама догматског садржаја, тј. високом теологијом. Велика је истина да подвижничка дела Светих отаца у нама обнављају скрушеност и смирење – наравно, у случају да човек разборито расуђује оно што чита. Са друге стране, Велики старац нам потврђује да код људи, који су још неутврђени у вери и подвигу, књиге пуне богословских спекулација буде надменост, скло-

ност ка препирању и полемици, и на крају одводе у потпуну гордост ума.

Позната је чињеница да је Сатана један од највећих богослова, гордог ума и ледене, безосећајне личности. Јасно је, дакле, из његовог примера куда води бављење високим богословљем кога не прати смирење и скрушеност срца, које црпимо, у нашем случају, из библијских поука и дела подвижничких Отаца.

На нашу велику жалост и срамоту, наша Помесна црква је данас пуна људи, посебно лаика, који се боре за Православље бавећи се, понекад, тешким и сложеним богословским питањима. Њихово непознавање црквене историје и богословских дисциплина граничи се са комичношћу, или, боље рећи, трагикомиком. Често се на Интернету могу видети странице пуне охолости, дрскости, вређања. Има чланака који се могу слободно назвати „отпацама у свињском кориту“, по речима неких Отаца. Стара је мудрост да свако ко гради свој идентитет на мржњи ходи ђавољим путевима. Нама хришћанима је дозвољено да мрзимо само ђавола, грех и смрт. Не смемо никада мрзети људе, јер смо и сами грешници. Наравно, ако видимо друге људе да иду странпутицом греха, сигурно је да не треба да се трудимо да будемо са њима „у истом кошу“, али то не значи да треба да их мрзимо. Треба да мрзимо учињени грех, и то као лошу праксу и енергију човека, а не да мрзимо и саму човекову личност.

Посебно је интересантно и поучно то што се људи који имају висока звања из богословља, и који су њему посветили цео свој живот, понекад устручавају да дају своје мишљење о појединим темама, пошто нису изучавали до танчина одређене богословске дисциплине као неке друге. Истина лежи у томе да право богословско знање рађа скрушеност и сазнање сопствене ограничености и грешности. Само људима који то схватају Бог даје право познање, које је познање Нестворене Светлости, у којој нема промене нити сенке измене. Ово је пут правог богословља, други не постоји.

Право богословље је, у суштини, једна врста заједничарења. Наиме, један богослов никада не може све да зна. Када се сусреће са још њему недовољно јасним темама, он се обраћа другим богословима, који те теме познају боље од њега. Тако се искуства преплићу и надопуњују, и тако се богослови приближују Богу, који је и сам

заједница Три Личности. Зато је прави богословски дијалог увек животворан, увек изграђујући, увек душекористан.

Авај, данас многи не размишљају као Свети Варсануфије! Нажалост, и међу богословима има неких који мисле да за свако богословско питање могу да дају одговор. Још горе је то што тако мисле и неки од лаика. Има, нажалост, таквих лаика који по књигама које штампају, а посебно по изопаченим чланцима на Интернету, шире немир, мржњу, и често жестоко пркосе црквеној дисциплини. Као што смо видели, Свети Варсануфије нам даје поуку да читање дела високе теологије, и то посебно догматских дела, није за свакога. И сама црквена историја нам сведочи да је Бог само појединим људима – харизматицима, у одређеним историјским тренуцима, давао дар расуђивања за разликовање учења која су по Духу Светом од учења која су „по предању људском, по науци света, а не по Христу“ (Кол. 2, 6-8). То нам сведоче животи многобројних Светих отаца, од Светог Василија Великог, преко Светог Максима Исповедника, Светог Симеона Новог Богослова, Светог Григорија Паламе и других. Баш из овог разлога, ми богослови морамо са пуном пажњом, великим смирењем и литургијским животом да приступамо читању таквих списа, а не да помислимо како смо свезналице, како се можемо питати за све, што нас може одвести само до високоумља, сујете, таштине и гордости. Што се тиче лаика, ако следимо поуку Великог старца Варсануфија, најчешће им уопште није душекорисно да се баве тешким богословским темама, а посебно не онда када су већ склизнули у надменост и осуђивање других. Као што каже поука у Причама Соломоновим: „Ко тражи добро, добија љубав; а ко тражи зло, задесиће га“ (11, 27).

Нека би нам Господ наш Исус Христос, који је Тајном Свога Оваплоћења показао целом свету савршено смирење, даровао ту богоподобну врлину да непрестано црпимо душекористан и живоносни нектар учења Светог Писма и дела Светих отаца. Христос се роди!

др Александар Стојановић

ПОСТОЈИ ЛИ СУДБИНА?

Прва непријатност коју је човек доживео догодила се када су Адам и Ева сопственом кривоцом изгнани из раја. Иако је то био плод њиховог савезништва са сатаном оличеним у лику змије, сигурно да им није било лако. Све до данашњице, човечанство је претрпело много непријатности. Разлози су многи, али су објашњења различита.

У нашем народу се, нажалост, дешавају разне трагедије. Суочени са болом и патњом, људи траже одговоре пред смрћу и разним другим ситуацијама, које су философи егзистенцијалистичког правца назвали „граничним“. Да не би занемели у ћутању, често траже кривца. Најнеодређенији и најоптуженији кривац је феномен судбине. Небројене су ситуације у којима се прича завршава речима: „Па, ето, судбина му (или јој) је била таква...“ Због тога се питамо: постоји ли судбина?

Хришћанско Предање не прихвата идеју судбине. Међу делима Светих Отаца можемо пронаћи велики број оних која се баве овим питањем. Она су полемичког карактера и баве се побијањем разних погрешних учења. Свети Јован Златоусти пише: „Ко вређа Бога? Они што премудрости Његовог Промисла супротстављају судбином условљени неред и нужност. Нема ничега чудног у томе што су овом болешћу захваћени неверујући, и они што задивљено стоје и служе пред дрвећем и камењем. Међутим, најстрашније је и уистину достојно многих суза и јецаја то што и они, који су се ослободили ове заблуде и ропства, који су удостојени да познају Бога сваке твари, тј. Бога Истинитог и Суштог, бивају, као неком плимом и осеком, повучени ка овом таласању, ка овак-

вом умовању и безумљу... Немогуће је, заиста немогуће, да човек који придаје значај судбини достигне Небеса, или, боље речено, немогуће је да такав избегне пакао и казне, будући да судби-

на свима заповеда да верују противно Божијем учењу... Као што је јасно да је зло убити некога и да је гнусно чинити прељубу, тако је јасно и то да је зло и недозвољено да неко придаје значај судбини“ (у: *Слава Господу за све*).

Људи су често, помоћу положаја звезда и других небеских тела, покушавали да разре-

ше и протумаче недоумице везане за сопствени живот и своје ближње. Тај обичај, познат као астрологија, провлачи се кроз многе религије. Видимо да се и данас међу Православним Србима крштеним у Име Свете Тројице, често више верује хороскопу објављеном у дневним новинама него што се моли и благодари Богу. То су пагански трагови који и даље трају.

Чујемо и за постојање великог броја врачара и разних надрилекара који преварама или друговањем са сатаном и мрачним силама његовим нуде људима помоћ. Они обећавају да ће да обезбеде заштиту од судбине, чини и другог од чега се људи плаше. Нажалост, људи им верују. Разлог за то је што не верују у Васкрслог Бога, Који је и наше васкрсење. Много је оних који славе крсну славу, примају свештеника у дом да свешта васкршњу водицу, посте по седам дана, два-три пута годишње се причесте, понекад упале свећу, а уједно иду надрилекарима. Суштински разлог је неверје, немање храбрости за наду у Бога као Утешитеља, покушај бега од страдања, који би могао бити и прилика за смирење и богопознање. Најважније за разумевање ових појава је да не постоји активна црквеност кроз учешће на богослужењима Свете Цркве. Како је то рекао неко од духовника: „Када нема богослужења – има идолослужења“. Један од највећих идола данашњице је феномен судбине изражен у разним формама.

Постоји воља Божија о нама. То је најдобронамернија замишљао коју је о нама имао Господ када нас је стварао. Свети Максим Исповедник би то назвао „логосима Божијим“ о нама. Када би човек успео да спозна вољу Божију о себи, постао би смирен и благодаран. То је блажен човек.

Постоји допуштење Божије – то је непрекидни чин Божије љубави према нама, који се не прекида ни онда када не живимо по вољи Божијој о нама. Бог може да се помири са неким нашим поступцима, иако зна да нису добри за нас, јер не жели да нарушава нашу слободу. Тада Он допушта да се сусрећемо са разним ситуацијама, да би нас кроз њих призвао на спознају наше заблуделости и кроз покајање обратио на прави пут. Од нас зависи да ли ћемо препознати Божије присуство у свом животу и да ли ћемо у складу са Њим да живимо.

Неко од чувених богослова XX века (Шмеман или Флоровски) рекао је: „Судбина је рационализација греха“. Постоје примери у свакидашњици када учињени грех или боравак у стању неког порока изазову трагедију. Тада се уместо признања греха који је проузроковао проблем, околина мири позивајући се на судбину. Није решење ни у осуђивању, већ у братској поуци и молитви.

Да одговоримо на питање из наслова: СУДБИНА НЕ ПОСТОЈИ! Постоје воља Божија, допуштење Божије, утицај околине, генетско наслеђе и наша слобода. Пронаћи себе у свему овоме није лако, али је то једини начин живљења достојног имена *човек*.

јереј Александар Р. Јевтић, парох у Ужицу

НЕКИ ДЕТАЉИ ИЗ КУЛТА ПРЕПОДОБНЕ ПЕТКЕ ПАРАСКЕКЕ

Култ одређених Светитеља је често пута шири и занимљивији од њихових житија. То је стога што је култ много слободнија интерпретација неког житија. Тако канонизовани Светитељ по уласку у народну побожност и светковање често пута бива прослављан на нелитургијски начин. Такви елементи прослављања саставни су део и култа преподобне Петке Параскеве (рођена у Епиватима, крајем X века).

Пре свега, интересантна је веза која постоји између преподобне Петке и седмичног дана петка, јер је преподобна и до-била име по овом дану. Наиме, народна побожност је њен култ проширила тако да су јој приписани детаљи из култа седмичног дана петка. Стога је важно познавати шта тај дан представља у неким религијама. Тако је у јеврејској традицији петак познат као дан припреме за шабат, а слично значење има и у грчком рачунању времена. Појавом Хришћанства, петак постаје један од три посебно важна дана у овој вери: то је дан Распећа Христовог. С друге стране, поштовање петка је заступљено и у многобожачким религијама. Тако су нпр. вавилонски астролози на небу сваког дана, у првом сату тог дана, видели различито небеско тело и по њему и давали имена седмич-

ним данима. Та тела су били богови вавилонског пантеона. Римљани су ово усвојили дајући данима имена по својим божанствима. Према вавилонском рачунању, петак је био посвећен богињи Иштар, а према римском, Венери. Истовремено, у старим многобожачким религијама четвртак и петак били су божански пар, обично бог грома и богиња љубави, која је прељубница, па због тога она бива кажњена свргавањем са престола и слањем на Земљу, где постаје вла-

дарка мртвих и добија демонска својства. У римској религији Венера се почела замишљати као она која краде људе, тако да је формиран њен демонски лик и истовремено њен култ. У словенској многобожачкој религији то место припадало је богињи Мокош, у првом реду заштитници женских послова, а њој су на жртву приношени прамен вуне, пешкири итд. Отуда је природно да се и код Срба, према неким веровањима, петком „ништа не почиње и ништа завршава, ништа се не сме изнети из куће, не сме се радити са стоком, мушкарци не смеју да се брију и шишају, а жене да перу косу и да се чешљају, жене на петак не смеју прести, ткати и шити“ (Мирјана Детелић, „Света Петка и петак“, у: *Источник*, бр. 24, Београд 1997, 70).

Таква традиција задржана је до данас у многим крајевима, па се петак чак јавља у женском облику као петка, као нпр. „благовесна петка“. Осим тога, овај дан је поштован и због тога што многи верују да он доноси плодност, тј. кишу, али свако преступање горе наведених радњи доноси и поплаве, па се ове заповести морају поштовати. Такође, постоји и веровање у тзв. дванаест петака пред велике црквене празнике. Тако Пећка Крмчија из 1615. године говори о томе да је Господ предао апостолима Петру и Павлу запо-

вест о поштовању дванаест петака да не би душа онога који их не поштује била у вечној муци. Будући да за то нема потврде у отачком предању, закључујемо да је такво веровање дошло из апокалиптичке литературе, а не из Цркве. Веровање у дванаест петака још увек постоји у неким крајевима Босанске Крајине и Западне Србије. Сва наведена веровања о петку као седмичном дану, а која се везују за деловање преподобне Петке, међутим, немају никакве везе са њом. Наиме, њени родитељи приликом давања имена својој кћерки нису имали ништа друго у виду осим хришћанског празновања петка као дана

Распећа Христовог. Али, народна побожност довели је до тога да петак постане дан који за свога патрона има женски лик. Зато и није чудо што петак нарочито светкују жене. Отуда долазимо у ситуацију да преподобна Петка, уместо да буде пример хришћанског уподобљавања Богу, постаје препознатљива по цртама старих многобожачких божанстава, која са њом немају никакве везе. Нпр. код Румуна се верује да преподобна Петка иде избодена вретенима и иглама оних жена које преду и шију кад је забрањено, и да их зато Преподобна сурово кажњава. Тек на сам дан преподобне Петке Бог свима опрашта, а и њој бива лакше. Код Руса се ова Преподобна сматра заштитницом воде, а нарочито светих извора. Она је, према неким, најраширенији руски празник, а слави се у десету недељу по Васкрсу. Ипак, и код њих јој се приписују нека демонска својства, као нпр. то да се повезује са русалкама, демонским утопљеницама.

Код Срба је култ преподобне Петке различито тумачен. Према неким, реч је о измишљеној личности, како би дан петак, као важан дан хришћанске традиције, имао своју персонификацију, као што је, према њима, случај и са Светом Недељом. Према другима, верује се да је преподобна Петка мајка Свете Недеље. Разлог за овакву тврдњу народа, према Л. Мирковићу, је тај што се ове две Светитељке заједно приказују на неким иконама, на којима је преподобна Петка приказана као старија (Лазар Мирковић, „Преподобна Параскева-Петка“, у: *Хришћански живот*, Београд 1922, 147). Истовремено, неки Срби верују да је Преподобна заштитница сточке, очију и руку. Не улазећи на овом месту у литургијско прослављање преподобне Петке Параскеве, које је у наше време и те како присутно у Српској православној цркви, овде само напомињемо да је она код Срба у њиховом богослужбеном животу одувек заузимала нарочито место. То се посебно види и по томе што је један од првих српских штампара, Божидар Вуковић – Подгоричанин, приликом штампања *Зборника за путнике* у Венецији 1520. године, од свих житија штампао само житија Светог великомученика Георгија и преподобне Петке Параскеве. То потврђује да је она већ тада имала посебан начин прослављања.

*јереј Ратко Хрваћанин,
парох прве парохије у Жичи*

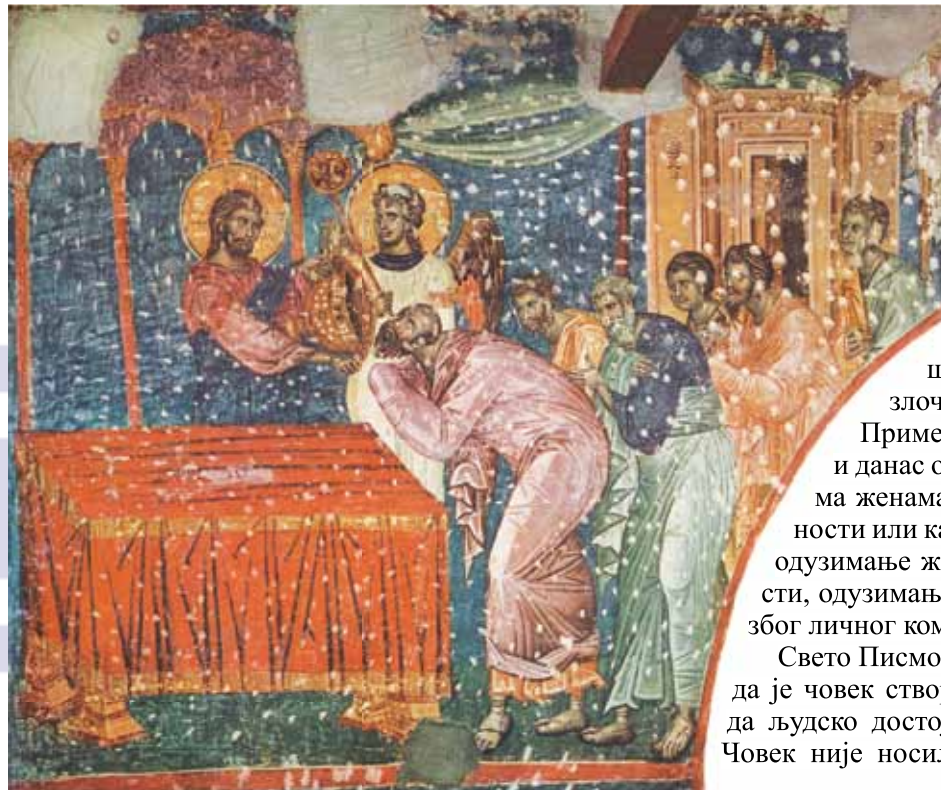
АНТУРГНИЈА КАО ОСНОВА ХРИШЋАНСКОГ ДОСТОЈАНСТВА

Предавање одржано у храму Светог Саве у Краљеву, поводом доласка моштију преподобне мати Параскеве

Питање људског достојанства једно је од основних питања човека, Бога и њиховог међусобног односа. Данас постоје многи закони који се баве проблемом поштовања људског достојанства, али нама је циљ да утврдимо основ људског достојанства и зашто га треба поштовати.

Достојанство потиче од латинске речи *dignitas*, што значи да нешто ваља заслужити (поштовање – част). Достојанство подразумева квалитете које некога чине достојним, а што онда уводи постојање услова да је неко достојан.

Философи су основе људског достојанства проналазили у разним људским квалитетима. Паскал је сматрао да се људско достојанство налази у разуму. То што је човек разумно биће својствено је само људском бићу и уздиже га изнад остале творевине. Кант је сматрао да је човечност сама по себи достојанство. То достојанство човека у вези је са људским животом. Човек поседује достојанство уколико је носилац моралног императива. Овакво схватање достојанства оставља као питање: где је достојанство умно болесних особа, као и неморалних особа? Да ли

њихово стање одузима од њих достојанство и да ли се према таквим особама треба односити као према људским бићима? Одузимање достојанства људима због разума, болести или неморалног живљења оправдава поступање са особама као са стварима или, што је још горе, оправдава злочине над таквим особама.

Примери таквом понашању су и данас очигледни: опхођење према женама као особама мање важности или као према мушкој својини, одузимање живота због тешких болести, одузимање живота нерођеној деци због личног комфора итд.

Свето Писмо у свом тумачењу указује да је човек створен као икона Божија, и да људско достојанство потиче од Бога. Човек није носилац достојанства, већ је

људско достојанство плод Божије милости. Човеково достојанство не лежи само у чињеници да је створен од стране Бога, јер је све на свету створено од Бога, већ у чињеници човекове сличности Богу. Бог је створио човека као активно, креативно и одговорно биће, и иако човек није господар ни свог живота ни живота на свету, човек има мисију од Бога да управља овим светом. Тај лични однос Бога и човека је описан кроз многобројне примере у Светом Писму, кроз приче о односу Бога и човека. У Светом Писму нећемо наћи дефиниције Бога, али налазимо примере како можемо да остваримо однос са Њим. Свето Писмо нам указује и на још једну велику истину, а то је да је човек грехом помрачио Божији лик у себи и да му је неопходно искупљење и Божије спасење, што је остварено кроз Личност Господа Исуса Христа.

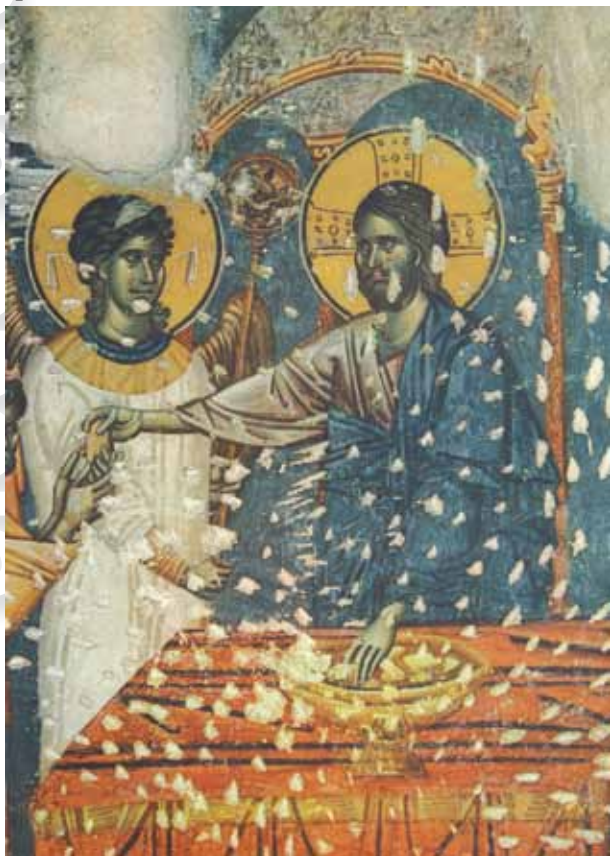
Свети Максим Исповедник истиче да се у Личности Господа Исуса Христа укида разлика између мушкарца и жене. У Христу су сви позвани, да сходно примљеним талантима пројављују лик Христов. Сваки човек има јединствене дарове, због чега људи нису једнаки, већ су јединствени и равноправни. Идеја једнакости је ђаволска замисао. У Светом Писму стоји да је ђаво пао баш зато што је хтео да себе изједначи са Богом („Изаћи ћу у висини на облаке, изједначићу се с Вишњим“, Ис. 14, 14). Јединственост и равноправност свих бића можемо објаснити учењем Дионисија Ареопагита о јерархијама.¹ Наиме, сва створена бића имају знање о Богу, али као што небеска бића имају веће знање о Богу од људи, исто тако и међу људима постоји разлика у богопознању. Таленти, које људи поседују, дати су од Бога сходно њиховим могућностима и службама које људи имају. Као што људи нису једнаки по питању знања, снаге, лепоте, доброте – исто тако људи нису ни једнаки по питању богопознања. Они који имају мање знања угледају се на оне који имају више знања, и тако се приводе бољем

¹ Опште је прихваћено да збирка списа *Corpus Areopagiticum*, која је приписана Светом Дионисију Ареопагиту, потиче највероватније из VI века, од неког сиријског хришћанског мислиоца неоплатоничара, са благим тенденцијама ка монофизитизму и мистицизму. Иначе, Свети Максим Исповедник је за своју богословску синтезу, између осталог, искористио и велики део учења ове важне збирке списа (прим. ур.).

богопознању. Са друге стране, сва бића су равноправна да заједничаре са Богом. Дионисије истиче да је Бог трансцедентан, потпуно изнад створеног света, и као такав потпуно је недоступан творевини. Анђели који немају греха подједнако су удаљени од Бога као и прашина која се налази на земљи. Бог се открива и даје себе целокупној творевини, и анђели и прашина су подједнако у заједници са Богом или удаљени од Њега сходно томе да ли врше службу која им је од Бога дата. Прашина која обавља службу прашине има потпуно јединство са Богом као и анђели који врше своју анђелску службу. Анђели који не врше своју анђелску службу можда и имају веће знање о Богу, али су, у односу на прашину, много даље од Бога. Анђели имају веће знање о Богу од свих створених бића, али јединство са Богом није само плод знања, већ испуњавања службе на коју су сва бића позвана. Како се каже у Светом Писму, Бог је створио добро све што је створио, тако да ни храна, ни новац, ни секс – ништа није грешно само по себи. Само нас одређује начин на који користимо дате нам дарове – да ли смо Божија деца или смо се одрекли Божијег достојанства.

Крштењем човек улази у Цркву, у заједницу верних који се спасавају. Сама Света Тајна крштења није индивидуални чин, већ је догађај целе Цркве. Улазак некога у црквену заједницу потврђивано је од стране целе заједнице. Зато и данас на Литургијама за Божић, Богојављење, Васкрс и на Силазак Светог Духа на Апостоле уместо *Трисвете* песме певамо *Јелици во Христа*, што је сведочанство да је крштење било у склопу Литургије и због учешћа на Литургији. Посматрајући структуру службе, Литургију делимо на Литургију речи и Литургију верних. На Литургији речи свима је дозвољено да присуствују Литургији и да приме поуке кроз певање псалама, читање Апостола, Јеванђеља и проповеди свештеника. Када се заврши овај део Литургије, свештеник позива оглашене – односно некрштене, да напусте храм и Литургију. Тада, како Свети Максим Исповедник у својој Мистагогији објашњава, затварају се двери храма. Од тог тренутка Литургија постаје гозба Царевог Сина, и само они који су спремни, који су достојни, могу да учествују на њој. Управо у овом делу Литургије постоје две молитве које нам објашњавају основ хришћанског достојанства: једна је молитва коју свештеник

чита за себе за време певања Херувимске песме, а друга је из саме Анафоре – молитва *Достојно и праведно*.

Молитва *Херувимске песме*, коју свештеник говори за себе, почиње речима: „Нико од везаних телесним похотама и сластима није достојан да приђе, или да се приближи, или да служи Литургију Теби, Царе славе...“ Свештеник пред приношење дарова исповеда своју недостојност, указујући да нико није достојан да приђе олтару и да служи Богу, јер нема ниједног услова да буде носилац достојанства. Свештеник моли Христа да му очисти душу и срце и да га Духом Светим оспособи да стане пред Свети престо и принесе Жртву. Служба коју врши свештеник је дар Божије милости и, како се даље каже у молитви, Христос је тај који приноси, који се приноси, који прима и раздаје дарове. Иако је ова молитва намењена само за свештеника који служи, тема недостојности свих верних јасно је видљива из ових редова, јер нико не може са достојанством да приступи Богу. Разлог због чега су се верни окупили на Литургији не налази се у њиховој праведности, људском чистом животу и подвигу, већ у спаситељном делу Господа Исуса Христа.

У почетној молитви Анафоре, *Достојно је и праведно*, даје се објашњење да је носилац достојанства сâм Бог („Ти и Јединородни Твој Син и Дух Твој Свети“). Услов тог достојанства је у томе што је Бог једини неисказан, непојмљив, невидљив, непостижан, Који увек јесте и на исти начин јесте. Он је створио све из небића у биће, учинио многа знана и незнана, видљива и невидљива добротина. Када је људски род отпао, све је учинио док нас није узвео на Небеса и даровао нам Царство будуће.

Како нам онда Литургија даје достојанство? Када се сабирамо у Цркву на Литургији, сабирамо се у Тело Христово. Отац је све створио кроз Сина и Он све познаје кроз Сина. Зато, када смо сабрани у Тело Христово, Отац нас познаје као Тело свога Сина, због чега се достојанство Сина предаје, кроз Литургију, народу који је сабран на њој. Изван Литургије ми смо носиоци иконе Божије која је грехом помрачена. У Литургији, пак, ми поново постајемо деца Божија, као што каже псалмопевац: „Ја рекох: Богови сте и синови Вишњег сви“ (Пс. 81, 6). У Литургији се не поставља питање да ли је неко мушко или женско, дете или одрасла особа, не пита се за знање ни делатност, јер су сви једно у Христу. У Христу су сви равноправни да учествују у Божијем животу, и то живљење Божијим животом даје нам достојанство Онога који је једини достојан. Зато је живот хришћанина изнад свега литургијски живот. Литургија је та која је предуслов за подвижништво и која даје смисао сваком хришћанском подвигу. Хришћански подвиг се састоји у томе да се Лик Христов, који се учрпао на нама у Тајни крштења, све више пројављује у нама док не достигнемо до те висине да можемо рећи као апостол Павле: „Живим не више ја, него живи у мени Христос“ (Гал. 2, 20). Светитељи су ти који су живи примери тих речи. Они су свој живот саобразили животу у Христу, пројављујући своје достојанство деце Божије и по свом престављењу. Чуда која се дешавају над моштима Светитеља нису чуда Светог Николе, Свете Петке, Светих врачева Козме и Дамјана, већ сила Христова која обитава у Светитељима и која објављује достојанство Божијих угодника. Зато је једино место достојно прослављања Божијих угодника управо на Литургији, пошто је она основа хришћанског живота и, свакако, хришћанског достојанства.

јереј Небојша Дабих

ЉУБОСТИЊСКЕ МОНАХИЊЕ МУЧЕНИЦЕ

Када су немачке окупаторске власти, према причању епископа Јована Велимировића, Владика Николаја у Жичи, после многих претреса и окривљавања за сарадњу са Енглезима, присилно конфинирали, они су га на Петровдан 1941. године заједно са њим [Јованом] и синђелом Василијем Костићем одвели фијакером у манастир Љубостињу. Иако ништа сумњиво није нађено, Немци су ипак принудили владика да због „нездравља” поднесе оставку на положај у епархији.¹ „Ту настаје посебно поглавље Владикиног тамновања...“, нови претреси и одвођење у два-три маха у Крушевац у затвор са новим тешкоћама, претњама и мучењима на саслушањима.

После Владикиног интернирања из Љубостиње у манастир Војловицу код Панчева, игуманија Сара, као настојатељица манастира Љубостиње, имала је великих тешкоћа, јер су је све дотадашње војске за понешто кривиле и оптуживале. Тако то бива у ратном периоду. Док је Владика Николај био код њих у манастиру, сестре су се осећале више заштићене, јер је он својим ауторитетом стајао испред њих. А кад су Владика, заједно са његовим синовцем Јованом и синђелом др Василијем Костићем, немачки официри спровели ципом у манастир Војловицу 16/3. децембра 1942. године у строжији кућни затвор, игуманија Сара и њене сестре почеле су да осећају већи ратни страх.

У то време, осим деце, тј. дванаест девојчица из краљевачког обданишта, у Љубостињи је било и доста избеглица. Само из порушене и запаљене Жиче било је неколико монаха: монах др Јаков Арсовић, јеромонах Сава Максимовић, чредни јеромонах и манастирски духовник отац Тадеј са својом мајком монахињом Даријом, јерођакон

Касијан, јерођакон Валеријан Лекић, искушеник Живорад Васић, синђел Јован Рапајић, који је често боравио у Љубостињи за време Владике Николаја, јеромонах Васијан (Василије) Мишић и други.

После Владикиног одласка у Војловицу, Гордићеви четници убили су јеромонаха Саву Максимовића, нервни оболелог, иако их је отац Јаков Арсовић саветовао да то нипошто не чине. Немци су у мукама уморили јерођакона Валеријана у крушевачком затвору. Кажу да је од батина полудео. Са њим је мучен и стрељан Јово, син четничког команданта Николе Гордића.²

Немци су често претресали манастир Љубостињу, тражећи оружје и четничку радиостаницу, за коју се проносила лажна вест да се налази у манастиру као дар Енглеза Владике Николаја.

У манастир су често долазили четници, а понекад и партизани, ради хране и других потреба, што је стварало страх и трепет сестрама у манастиру. У то време игуманија Сара је оптуживана и окривљавана за све и свашта, чак и за хапшење ђакона Валеријана и Николиног сина Јова Гордића, као и за заоставштину Владике Николаја, коју су, према причању игуманије Варваре, тражили Гордићеви четници. У манастиру се у то време налазила, кријући се, и нека Олга четнициња, вероватно из Дражиних одреда. Тада су често долазили из Београда у Љубостињу већ познати чика-Алекса Трајковић и његова жена Боса. Налазио се у Љубостињи у то време и прота Сава Петровић, судија Жичког црквеног суда.

Постепено се у Љубостињи стварао неки зачарани круг и врзино коло. Да ли су сестре биле толико наивне и непромишљене да за своје унутрашње ствари и проблеме, да би их решиле,

¹ Архимандрит Јован Радосављевић, Еп. Јован, уместо предговора, „Живот и страдање Жиче и Студенице“, Нови Сад 2003, стр. 7-8.

² Богдан и Никола Гордић су браћа. Били су Пећанчеви четници, а не Дражини. Богдан као командант щубостињског, а Никола гочког одреда.

траже посреднике и пријатеље међу оружаним људима, не зна се. Можда су ту умешали своје прсте непријатељи Цркве и агенти, као што је био Миша Брашић, уредник предратног „Времена“, четвороструки шпијун у рату, који је често навраћао у Љубостињу, а сумњало се да је преко Немаца гледао да уништи Владика Николаја.

Оно што је било јасно, то је да су створене интриге да су се у сестрински унутрашњи живот у Љубостињи умешали Гордићеви четници. За игуманију Сару и неке од сестара створена је опасна ситуација. Чика-Алекса Трајковић, пријатељ Цркве и Љубостиње, саветовао је Сари и њеним рођеним сестрама да се одмах, на време, склоне.

Игуманија манастира Светог Романа и Наупара Митродора Јовановић, позната по својој честитости, каже да јој је једном приликом Епископ жички Василије, који је дуго био у Љубостињи са Владиком Николајем, причао да му је он тада рекао да је опомену игуманију Сару да се одмах уклони из манастира Љубостиње са својим сестрама, јер ту предстоје три сестринска гроба. Да ли је то Свети Владика пророчки предвидео – не знамо, али се то ускоро и догодило.

Тих дана, на почетку 1943. године, када је Свети Владика већ био спроведен у манастир Војловицу, један четник из одреда Богдана Гордића убацио је, кроз прозор, цедуљу у манастирску канцеларију, на којој је писало: „Одмах се склоните, јер ћете бити побијене!“ Ово се односило на игуманију Сару, сестру Антонину, Радојку и Милку. Са друге стране, од не-

ких других „четника“ из тих Гордићевих одреда, ове сестре су добијале писма са опоменом да не беже, јер ће у сваком случају бити пронађене и побијене.

Када су првом приликом дошли да ухвате и убију Сару, спасао ју је, веле, Јово, син Николе Гордића. Другом приликом, уочи Богојављења те, 1943. године, према сведочењу љубостињске искушенице Милице Стевановић (доскора живе, старе монахиње Јефимије из манастира Боговађе), спасла ју је сестра Миланка (доскора жива, игуманија Ирина Савић из манастира Каменца). Спасла ју је у тренутку када је неко, не сећа се ко, рекао: „Ђакон је готов, сад можемо Сару!“ Она ју је тада сакрила у Цркву под Свети Престо.

У манастиру Љубостињи радила су два момка – два стална радника, Радомир и Ђорђе (отац сестре Олимпијаде), који су касније прешли у сестринство манастира Девича. На Богојављење 1943. године, рано ујутро, Радомир упрегне коња у санке и, по одлуци сестара да хитно склоне игуманију Сару из Љубостиње, стави је заједно са послушницом Миланком у санке, јер је био снег, и маскиране сеном и шаровином (кукурузовином), превезе их до Трстеника. Одатле су отпутовале возом у Београд чика(-)Алекси Трајковићу и госпођи Мари Остојић, где су остале око две године.

Осим Ђорђа, манастирског момка и оца сестре Олимпијаде, у Љубостињу је често долазио

и један други, високи Ђорђе из Трстеника, који је онако крупан и силецијски намргођен, тражио од Ђакон Валеријана да му преда своје оружје – револвер, који је ради обезбеђења често носио. Пошто Ђакон није хтео да му преда тај револвер, присиљавао је сестру Косу (доскоро живу монахињу Калиопу) да му га она некако узме и преда. Но, она није хтела у то да се меша, а није ни знала да Ђакон поседује било какво оружје. Тај високи Ђорђе је, веле, после Сариног одласка, долазио у Београд да је нађе и убије, претећи да треба да буде убијено пет љубостињских сестара. У којој мери је Ђорђе учествовао у њиховом убиству – не зна се, али се зна да су и тај Ђорђе и још неки, после убиства поменутих сестара (у којем су и сами учествовали) прешли из четника у партизане, но нису преживели рат.

По одласку игуманије Саре из Љубостиње, на Богојављење 1943. године, манастир је изгледао као разграђена башта по којој звериње, стока и дивљач наносе штету. Већ по Савиндану дошло је до убиства љубостињских сестара. Гордићеви четници, који су вребали да убију игуманију Сару, видећи да им је измакла из руку, окомили су се на њене сестре Антонину и Радојку, као и на њену послушницу Милку. О томе сведочи више тадашњих љубостињских сестара, као и господин Милета Трнавац и други.³ Прво су биле на удару рођене Сарине сестре - монахиња Антонина и послушница Радојка. Према причању старе монахиње Јефимије Стевановић из манастира Боговађе, родом од Трстеника, која је тада била у манастиру Љубостињи као искушеница Милица, и која је добро памтила и сређено казивала ове догађаје и датуме (готово исто тако сведочила је и игуманија Митродора Јовановић из манастира Наупаре), десило се следеће: оно вече када ће сестра Антонина и Радојка страдати, живећи под психозом претњи и страха, оне су дошле мало раније, у вечерњим часовима, у своју собу са сестром Косом (монахињом Калиопом), колико да нису саме, и храбриле су се разговором. Сестра Милка је неопажено, нешто раније, ушла у собу и сакрила се под кревет. Није јасно да ли је то учинила из страха или из дечијег несташлука да уплаши Антонину и Радојку, јер јој још није било

³ Милета Трнавац из Глободера, тада шеф железничке станице у Крушевцу, као чест посетилац и пријатељ манастира Љубостиње и владике Василија Костића, познавао је многе појединости око тадашњих дешавања у манастиру Љубостињи.

ни 20 година. Иначе, са сестром Косом у манастиру је најлепше певала. Када се изненада појавила, изазвала је страх и врисак у соби код присутних сестара. Очигледно да није ни слутила шта ће их ускоро снаћи.

Када су се увече сестре сакупиле у манастирску капелу на Акатист, сестра Милка је остала, ипак, скривена у соби под креветом. У том тренутку у капелу су упали риљачки Гордићеви четници из Богдања и одвели монахињу Антонину и њену сестру Радојку, као и још једну сестру, мислећи да је то сестра Милка. То вече у Љубостињи је био и прота Душан из Велућа, касније мучен и усмрћен од партизана. Ти бивши Пећанчеви четници из одреда Богдана Гордића, свезали су прве две сестре, и повели их преко потока уз реку по великом снегу. За њима су ишли, готово километар, монахиња Јефимија из Страгара, отац Тадеј, манастирски духовник, и монах др Јаков Арсовић. Отац Тадеј их је запитало: „Зашто водите и ову трећу сестру Олимпијаду?“ Тада Гордићеви четници рекоше тој сестри: „Зар ти ниси Милка?“ Када им је одговорила да је она Олимпијада, а не Милка, они су је одмах вратили са претњом, стављајући прст на уста, да у манастиру никоме ништа не говори. Тада се у манастир вратио са сестром Олимпијадом и отац Јаков.

Отац Тадеј и мати Јефимија су их још мало пратили, али ти „четници“ су их убедили да се врате, обећавајући да ће сестре одмах пустити, само да их саслушају у вези нечега. Међутим, одмах по њиховом повратку у манастир, ти злочинци – само под именом „четници“, ликвидирали су обе ове сестре. Прво су их изболи камама, а затим су сестру Антонину ударили кундаком у главу тако снажно да је одмах мртва пала у снег. Радојку је окрзнуо у мраку један метак преко лица, а други јој је прошао кроз лакат, те је и она пала онесвешћена, избодена као и Антонина.

Мислећи да су обе сестре мртве, „четници“ су их оставили у снегу на путу и продужили даље према Риљцу. Када се сестра Радојка освестила и видела да јој је сестра мртва, пошла је сама према манастиру, тетурајући се онако избодена и од рана искрвављена. Некако је успела да се довуче до првих кућа поред пута.⁴ Један сељак ју је натоварио на санке и довезао у манастир, а затим у Трстеник, где јој је сестра Нада (монахиња Ана)

⁴ Милета Трнавац тврди да је то место пусто, шумовито и да ту није било никаквих кућа.

Ацић, из дечјег обданишта, указала прву помоћ, а касније су је одвезли и у болницу у Крушевац.

Милета Трнавац, чији се стан налази у једној великој кући близу цркве у Врњачкој Бањи, дао је своје податке о овом догађају, као чест посетилац Љубостиње и блиски пријатељ епископа Василија Костића. Његове смо, доста убедљиве исказе, морали узети у обзир и овде их унети. Он вели да су Гордићеве четници прво изболи

и заклали сестру Антонину, па неки дан касније, увече, одвели са Акатиста сестру Радојку и, после 200-300 метара, када су се духовници отац Тадеј и Јаков вратили у манастир, а са њима и страгарска монахиња Јефимија, четници су ножевима изболи сестру Радојку и оставили је онесвешћену у снегу. Када је дошла к себи, покушала је да се врати у манастир, али није могла јер је била исцрпљена од убода ножевима. У току ноћи, негде пред зору, отац Тадеј и две сестре, који су кренули из манастира путем према Риљцу, нашли су је сву крваву и изодену, на око 500 метара од манастира, како се

тетура и покушава да дође до манастира. Одмах су је, како сведочи Милета Трнавац, сестре пренеле до Трстеника, а затим у Крушевац у болницу. Тамо је дуго лежала, али је прездравила. Др Ерић јој је указао помоћ и, када се мало опоравила, рекла је да зна ко је крив за све то што им је учињено. Ерић је, изгледа, знао све шта се десило и делимично је био у то укључен, јер је познавао љубостињске сестре и игуманију. Бојећи се, вероватно, освете, неко је, кажу, издао наређење да се Радојка из болнице не сме пустити жива. И када јој је доктор Ерић дао једну инјекцију, њој је нагло позлило и после око два дана, или два сата, она је умрла. Зато се сумњало да ју је инјекцијом усмртио др Ерић. Ипак, пре тога, духовник отац Тадеј је био дошао из манастира у болницу, па како му није било дозвољено да уђе на главни улаз, он уђе у болницу преко Багдале и одмах замонаши сестру Радојку, давши јој монашко име Евгенија. Тако је мученички завршила свој живот и друга Сарина сестра, као монахиња.

После смрти војводе Косте Пећанца од Кесеровићевих четника, његови четници су били разбијени на мање самосталне одреде под првобитним, за окупаторе, називом „легални четници“, и њихови команданти су били Богдан Гордић, Никола Гордић, Машан Ђуровић и др. Као самостални и независни од четника Драже Михајловића, а и од Дражиног врховног штаба, они су себи, као наоружане јединице под заштитом и снабдевањем од окупатора (можда преко Милана Недића), дозволили силецијски нечасне и прљаве работе над својим народом и манастирима у крајевима у којима су господарили.

Међутим, као да је било мало риљачким Гордићевим четницима што су неразумно, без икаквог расуђивања, убили две рођене Сарине сестре, монахиње, па су кроз неколико дана дошли и по трећу жртву. Та трећа жртва била је манастирска искушеница Милка, млада девојка од 19 година, која је са сестром Косом, пошто су биле најбољи појци,

имала послушање да пева у цркви на Светим богослужењима. Водила је и рачуна о економији и о манастирским гостима. Риљачким(.) Гордићевим четницима ничим није могла сметати, већ једино младим годинама и чедном лепотом. Иначе, искушеница Милка је рођена у Стрмову код Лазаревца. Видећи да је Милка поштена девојка, отресита и вредна, игуманија Сара ју је примила у манастир. Како је била веома способна, поверљива и одана манастиру, а и својој игуманији као духовној мајци, игуманија Сара јој је поверила одговорне економске дужности, као и кључеве од гостињских соба и свега другог у манастиру.

Оно вече када се сестра Милка због Гордићевих четника сакрила под кревет, и кад јој је сестра Коса рекла да су то вече четници из капеле одвели Сарине сестре Антонину и Радојку, она се запрепастила и још више уплашила. Неколико дана по сахрани монахиње Антонине, сестра Милка је добила позив да оде у Трстеник

на неко саслушање. То ју је много узнемирило и застрашило, јер је знала шта то може да значи, али је ипак морала поћи. Но, и поред тога, сестре су покушале да је негде склоне, па је са њом пошла и монахиња Ангелина. Манастирски момак Ђорђе упрегне коње у санке, и они заједно пођу у Трстеник да је негде склоне. Међутим, нису приметили да су рилачки четници већ опколили манастир и да га већ држе на оку. Када су били дошли до испред прве манастирске ћуприје (пропуста), тројица наоружаних људи су изашли испред њих, зауставили их и запитали куда иду и како се зову. Када је сестра Милка казала своје име, они су одговорили: „Тебе и тражимо, ти нам требаш!“ Преплашена сестра Милка је закукала: „Јој, Ђорђе, не дај ме!“ Али, то јој ништа није вредело, јер јој Ђорђе није могао помоћи. Милета Трнавац вели да су је повели са њима стазицом преко Богдањске шуме, поред капеле Свете Петке, а затим су се спустили на Мораву. Натерали су је прво да отпева песму: „Ој, Мораво, примаш ли ме?“ Затим су је силовали, а потом изболи ножем, и заклали, и бацили у Мораву.

Међутим, морамо поменути и једну другу, допуњену верзију и сведочанство старе монахиње Јефимије из манастира Боговађе⁵ која, сећајући се живота у Љубостињи, тај догађај објашњава са више појединости. Према њеном сведочењу, када је Ђорђа, са сестром Милком и Ангелином у колима, пред манастиром Љубостињом код моста срела патрола састављена од тројице наоружаних Гордићевих људи из Рилца, узвикнула је: „Стој!“ Сестра Милка је тада одмах од страха повикала: „Јој, Ђорђе, не дај ме!“ Међутим, они су је опоменули да ћути. Када су је испитали и сазнали да се зове Милка, рекли су да баш њу траже. Одмах су је повели путањом испред ћуприје у шуму. Од тада је прошло два дана, а они у манастиру ништа нису знали за сестру Милку. Тада је отац Касијан, који ће доцније до смрти живети у Студеници и студеничкој испосници, пошао са Ђорђем тим истим путем на коњима да траже сестру Милку. Када су стигли до места које се зове Богаз, коњи нису хтели да

⁵ Ова бивша љубостињска искушеница Милица Стевановић, а потом монахиња Јефимија – намесница манастира Боговађе, рођена је у селу Мијаловац код Трстеника, октобра 1926. године. Дошла је у Љубостињу 1941. године. Добро се сећа и памти све догађаје из рата у вези са страдањем љубостињских сестара и монаха.

пређу преко њега. По видним знацима, на том месту су се целати задржали са сестром Милком. По заустављању коња, који фркнући нису хтели да пређу то место, као и нечасним хвалисањем тих зликоваца, прочуло се и открило да су на том месту они мучили и силовали ову манастирску сестру, а затим су је одвели до велике ћуприје (моста) испред Трстеника. Ту, крај Мораве, мучили су је поново и натерали је да пева: „Ој, Мораво, примаш ли ме?“ Видећи коме је пала у руке и шта је чека, сестра Милка почела их је молити: „Браћо, молим вас, немојте ме убити и бацили у Мораву!“ Но, њена молба није имала одзива у њиховим каменим и злочиначким душама и савестима, јер су је одмах изболи ножевима и заклали, а онда мртву са моста бацили у Мораву.

Стражар, који је тада чувао тај мост, испричао је доцније овој љубостињској монахињи Јефимији (Јевдокији), чије смо сведочење овде забележили, шта је те ноћи све чуо и видео као стражар на том мосту. Између осталог, рекао је да је том приликом, када је сестра Милка била бачена са моста у Мораву, видео белог голуба како је узлетео из Мораве у небо, лепршајући крилима. Тада се и нехотице запитао: „Да ли је то била душа ове Свете мученице љубостињске?“

Убрзо се сазнало да је то гнусно дело учинио неки Мисо из Богдања, са још два друга, слична му по злу. Али Бог, који све види и све зна, није оставио убицу некажњеног. Доцније, после Другог светског рата, његов се син утопио на истом месту у Морави, где је он убио и утопио љубостињску сестру Милку.⁶

Неколико дана после убиства, тело ове љубостињске сестре мученице Морава је избацила код воденице „витлаче“ у Богдању. Пронашао га је воденичар те исте воденице и познао чије је. Узео јој је кључеве из џепа, које је увек носила са собом, и вратио их у манастир, јер је сестра Милка била манастирски економ и на њеном су старању, као што већ рекосмо, биле све собе и намирнице у манастиру. Воденичар се није усудио да је сахрани да не би одговарао и прошао као и она. Зато је леш, или боље речено, њено мученичко, Свето тело отиснуо у воду, а набујала Морава га је однела. Пошто њено тело више никад није пронађено, то она нема ни свог гроба.

⁶ Ово је казивање већ поменуте монахиње Јефимије (Милице) Стевановић из Боговађе.

Епископ Николај, тек што се мало душевно смирио као сужањ у манастиру Војловици, где су га Немци затворили, сазнао је за жртве у сестринству манастира Љубостиње. Зато је написао у једној дебљој свесци, посвећеној матери Сари, читаву књигу са дивним саветима, поукама и изузетним примерима из монашког живота. Сва је књига украшена лепо нацртаним иницијалима, побожним сликама, розетама, лозицама и другим украсним заставицама. Написао је и списак љубостињских живих и упокојених сестара за време игуманије Саре. Затим је пажљиво нацртао и прекрасан споменик у виду раскошног црквеног портала, на којем је испод лука написано: *Прослави, Господи, прославивших тја*. Потом, испод нацртаног крста: *Новомученице: монахињу Антонину, сестру Милку, сестру Радојку (монахињу Евгенију)*. *Во Љубостиње 1943. Заклане Христа ради од слугу сатаниних пред манастиром о Светом Сави (1943)*. У почетку књиге на једној маргини пише:

На дар свом духовном чаду монахињи Сари, Епископ жички Николај у манастиру Војловици 1943. Када је примила ову књигу у рукопису, Сара се тада налазила у Београду са сестром Миланком (Ирином) код побожне госпође Маре Остојић, код које су нашли уточиште у рату отац Јустин Поповић и отац Јелисеј.

Прича се да су ти Гордићеви риљачки четници, који су убили љубостињске сестре, одмах прешли у партизане и да од њих ни један није дочекао завршетак рата, осим крупног и грубог, високог Ђорђа.

Трудио сам се да што боље размотрим ове немиле догађаје, и да прикупим материјал и доказе о трагичној мученичкој смрти љубостињских сестара, које су најмање криве, а можда и потпуно невине. Криви су други, надлежнији, као и недостатак љубави, слоге и будног, расудљивог стражарења над својим језиком у сестринству за време рата.

Архимандрит Јован Радосављевић

СПОМЕН-ЧЕСМА ГЕНЕРАЛА АРАЧИЋА

Генерал Вукоман Арачић рођен је половином XIX века у Крагујевцу. Завршио је Војну академију и постао генерал у Србији у Првом светском рату. Био је веома способан и храбар као војник и официр. Учествовао је у многим бојевима у Првом светском рату, а посебно се истакао у Колубарској бици 1914. године, на познатом положају Годун-Шиљковица.

Стари ратници из тога краја и сада причају да је војвода Живојин Мишић, који је командовао целокупном колубарском битком, позвао у Прањане, јужно испод Маљена, генерала Арачића и поверио му команду над ужичком војском, која је по распореду била лево крило ратног положаја. Кажу да је краљ Петар Први, пред саму одлучну битку, поручио генералу Арачићу да чува Овчар и Каблар и Лучански мост који је држала ужичка војска. „Ако те три тачке падну“, рекао је краљ, „пала је Србија!“

Арачић је дошао из Ужице на кабларски ратни простор и положај као командант ужичке војске 1914. године, седам дана пред Свето Ваведење. Стационарао се са својим штабом у непосредној близини школе у Рошцима, у домаћинству Милије Михајловића. Одатле је командовао левим крилом чувене Колубарске битке, на ратном положају Годун-Шиљковица. Фронт тог ратног положаја држали су војници-ратници из ужичког, пожешког и чачанског краја. Ту су се борили, под његовом командом, команданти и командири чета из тих крајева, као што су Војин Петровић, потпуковник Петар Петровић Бекутић, отац свештеника Гвоздена Петровића (који је недавно умро у Либертивилу у Америци) и многи други. Иначе, сви ти Петровићи су имали надимак „Бекутићи“ или „Бекуте“.

Одлучна битка вођена је на сам дан Свето Ваведења 1914. године. Генерал Арачић је лично

командовао том битком, и продором своје ужичке војске зауставио Аустријанце и Немце, нагнавши их на убрзано и незадрживо одступање. Међутим, у том судбоносном ратном окршају, са многим својим војницима и официрима, погинуо је и сам генерал Арачић, на месту званом „Извориште Врнчанске реке“.

риште Врнчанске реке“. Други дан по Ваведењу одвезен је у Ужице, где је и сахрањен, у непосредној близини капеле на Старом гробљу.

На његовом споменику у Ужицу записане су речи: „Хвала Богу, земљи и народу – Вукоман Арачић“.

У Београду вероватно и сада постоји улица која носи његово име, а у Јанчићима је направљена велика и лепа чесма, близу школе, са бистом генерала Арачића и и четири луле (цеви) за воду. Чесма је саграђена 1937. године, а освештана је на Видовдан исте године. То место зове се Бјелиш, у спомен

битке и генерала погинулог у том крају са осталим војницима, чија су имена уклесана на чесми.

До после Другог светског рата, на том месту код чесме и школе у Јанчићима, на Видовдан се одржавао традиционални народни сабор, који више, нажалост, не постоји. Постоји само чесма, али веома запуштена, у корову, кроз коју тече само једна цев са водом. Остале три су запушене. Питам се – зашто? Ако су комунисти својом владавином „братства и јединства“ прекинули традиционално одржавање сабора, где су садашње генерације да обнове спомен-чесму? Када се данас посматра ова чесма, кроз њен жубор воде чини се да се чује и вапај и прекор предака данашњим потомцима што им занемарују спомен и не обнављају чесму.

*О Преображењу, Овчар Бања 2005.
Архимандрит Јован Радосављевић*

и епископа овога места и друге старце, који су подобни у савет. И када владар уђе у цркву и ови сви са њим, да учине савет и да изаберу преподобна мужа, који ће бити архимандрит међу овима игуманима и пастир овоје стаду.“

Богородица Градачка се следећи пут помиње у Жичкој повељи (1224-1227) српског краља Стефана Првовенчаног, која је касније исписана на зиду жичког звоника. У Повељи се поменути манастир изједначава са три најзначајнија краљевска манастира: Студеницом, Св. Ђорђем у Расу и Хиландаром: „А четири манастира краљевска: Света Богородица Студеничка и Свети Ђорђе у Расу и Светогорски манастир и **Света Богородица Градачка** – над ова четири манастира, или где су им села под којим епископијама, да над њима епископи немају никакве власти; а што се тиче постављања попова у овим манастирским областима и сваког духовног исправљања, све то преносим на архиепископа. А што се тиче постављања игумана, што по праву припада краљевству, да га архиепископ благослови божанствено, а краљ да му да жезло и да га целовом својим постави за игумана.“

Како се Немањинска држава ширила и јачала, број манастира се умножавао, јер је сваки владар из лозе Немањина подизао по неку светињу, па је, природно, ранг Богородице Градачке опадао. Светостефанска хрисовуља помиње игумана Моравског Градца Јефрема који је, у избору Никодима за српског архиепископа 1317. године, заузео шесто место међу четрнаест старешина. Међутим, то је ипак било још увек врло високо место у хијерархији игумана Српске православне цркве, што указује на важност ове светиње у унутрашњем уређењу Цркве у Србији. Претпоставља се да је Богородица Градачка постала средиште Епархије у периоду владавине краља Милутина и нове организације српске Архиепископије за време столовања архиепископа Никодима (1317-1324), чиме је изгубила статус краљевског манастира. Следећи помен ове светиње везује се за период 1372-1389. године, тј. за време владавине Светог кнеза Лазара. Запис на једном минеју за децембар сведочи: „Ова света и божанствена књига [...] записа се у цркви светињи Богородице Градачке; написа се старањем последњег међу иноцима игумана Градца јеромонаха грешног Варлаама, у дане ве-

ликог кнеза Лазара.“ Већ 1454. године манастир се помиње као седиште градачке митрополије.

Турско освајање српских земаља у XIV и XV веку било је праћено уништавањем и разарањем цркава и манастира, пљачком црквених имања и покретне црквене имовине и претварањем цркава у џамије.

Реконструисан изглед оригиналне розете из периода обнове цркве у XIV веку

Чачак је постао значајнији центар турске администрације и војске, што је довело до тога да Страцимирова задужбина буде искоришћена за потребе Турака, те је манастир Богородице Градачке претворен у џамију. Не знамо тачно када је ова светиња претворена у исламски сакрални објекат, али је то свакако било после 1516, јер турски попис из исте године наводи Чачак као мало село са само три хришћанске породице које обрађују манастирско имање и заузврат плаћају 400 акчи годишњег пореза. Седиште кадилука Чачак је највероватније постао 1541. године, што подстиче већу исламизацију насеља. Друга граница је помињање у турском попису из 1560. године, где се ово црквиште помиње као царска фетхија – тј. победничка, освојена џамија. То је тек први од укупно три пута колико је ова хришћанска богомоља претварана у џамију.

Прво преобликовање Цркве Богородице Градачке у џамију било је и најдрастичније, и највише је изменило њену унутарњу структуру и њен спољашњи изглед. Бројна архитектонска преобликовања и грађевинске промене, које су уследиле не само приликом првог претварања

Обнова 1834. године

храма у џамију, већ и касније, када је џамија прерађивана у цркву, довеле су до драстичне трансформације и до губљења првобитног облика храма. Према последњим истраживањима, до првог претварања цркве у џамију дошло је највероватније половином 16. века. У том периоду дошло је до узлета у османској архитектури и градитељству, и тада су изграђене, или из некадашњих цркава преобликоване, неке од најпознатијих џамија на овом простору (које су можда послужиле као узор за чачанску џамију), као што су нпр. Карађоз-бегова џамија у Мостару из 1537, Али-пашина џамија у Сарајеву из 1560. и Хусеин-пашина џамија у Пљевљима из 1573. године. Након Аустро-турског рата (1716-1718) џамија је поново претворена у цркву. Епископ ваљевски Доситеј (Новаковић) освештао је обновљени храм 1723. године. Након новог рата (1736-1739) Чачак поново пада у руке Османлија, што је искоришћено да црква изнова постане џамија. Ослобођењем Чачка наставља се даље преобликовање и ова богомоља 1805. године поново постаје црква, иако је у њој до 1813. одржано свега неколико богослужења. Исте године враћа јој се статус џамије.

Након битке на Љубићу 1815. године и склопљеног примирја, избегли Турци враћају се у град и обнављају џамију. Наредних петнаест година делиће власт са Србима, јер су у Чачку као седишту пожешке нахије седели и истовремено управљали муселим, кадија и нахијски кнез. Џамија је поново страдала 1825. године, овај пут од удара грома. За своје верске потребе Срби су 1820. године на другом месту саградили цркву од дрвета, посвећену Светом Ђорђу. Ктитор ове светиње био је Јован Обреновић. Црква Светог Ђорђа налазила се између данашњих улица: Немањине, Обилићеве, Балканске и Коче Анђелковића.

У време док је Богородица Градачка још била џамија посетили су је Вук Караџић 1820. и Јоаким Вујић 1826. године. Вујић, кога је чачански кнез одвео да види џамију, вероватно као неку српску знаменитост, сведочи да су неки учени људи из Чачка нашли каменове на којима постоје записи да је црква задужбина Немањиног брата, Страцимира. Нажалост он, у свом маниру, не наводи ништа детаљније, ни ко су били ти људи, нити

где се то камење налази. Ипак, и ово сведочанство доста говори о томе да су се Срби занимали за ову отуђену светињу и да су желели да је поново виде као цркву. Чачак је 1831. године постао седиште ужичког епископа. Катедрална црква је била већ поменута Црква Светог Ђорђа. Хатишерифима из 1830. и 1833. године Србија добија аутономију, а исламско становништво се убрзано иселава. На тај начин престаје свака потреба за џамијом у Чачку. Она је једно краће време служила као обичан магацин за жито.

Портрет епископа Никифора Максимовића

Чачак је иселаванем Турака постао једна од најмањих вароши у Србији. Према попису из 1834. године, имао је само 908 становника. Будући да је ускоро постао управно место, у Чачак се досељавају иселјеници из разних крајева, као и чиновници и војници. Највећи број тих досељеника био је из Лужне Србије. Премештањем седишта Епархије у Чачак, појавила се потреба за једном репрезентативном катедралном црквом. Наравно, избор је пао на постојећу грађевину коју је требало поново прилагодити. Као знак слободе у Србији, на Страцимировој задужбини, по четврти пут,

уздигнут је крст. Обнова Богородице Градачке започиње заслугом, пре свих, епископа Никифора Максимовића и Јована Обреновића.

Никифор Максимовић је пре избора за епископа био игуман Сретењски, до 1830. године. Када се Милош изборио за самосталност Српске цркве, у Цариград путују Мелентије Павловић и Никифор Максимовић. Цариградски патријарх рукополаже 18. августа Мелентија (1831-1833) за српског митрополита, а овај Никифора – за епископа ужичког, и Герасима Ђорђевића (1831-1839) – за шабачког владика. По повратку из Цариграда Милош инсистира да се катедра ужичке Епархије пренесе у Чачак. Два су разлога била за овакав предлог – најпре, Чачак је био у средишту Епархије; са друге стране, Милош овим гестом јасно исказује свој однос према Чачку и Љубићу као месту где је започео и његов и успон српског народа. Када је 1832. господар Јован Обреновић постао гувернатор пожешке и рудничке нахије, Никифор се нашао у суседству веома моћног човека. Нису баш најјасније околности како је дошло до тога, али Јован и Никифор су се око нечега посвађали. Чињеница је да је Јован преотео конак где је био смештен епископ Никифор. Због сукоба и неких тешких речи, бојећи се за живот, Никифор тајно отиде у Црну Гору, те преко Санџака пређе у Морачу где замоли од Његоша и Сената азил, који му они са одушевљењем одобрише. Његош се чак носио мишљу да са Никифором отвори први Просветни завод у Црној Гори. О поштовању које је према црногорском владика гајио Никифор, сведоче стихови које је исписао испод Његошеве аутобиографије:

*Ко се попо на вр Ловћена нек пребива онђена.
С Његошем се туна ближе неба
и сунце које нам свима треба.*

На упорно инсистирање Милоша Обреновића, Никифор се враћа се у Србију, а Његош га тешка срца пушта. Књаз Милош га у Крагујевцу врло усрдно прима и потврђује ранију одлуку да Чачак остане столујући град епископа.

У Чачку је владика поново наилазио на разне неприлике. У једном писму обраћа се Књазу: „*Ко ће толиким капетанима, сердарима, господарима, кнезовима, и свим чиновницима угодити како који хоће, и сваки да ме може код њихове светлости обманути и у моја дела привиравати.*“ Његовом заслугом отворена је Гимназија у

Чачку 1837. године и започета изградња Основне школе 1841/1842. године. Негде од 1836. године почиње књаз Милош све више притискати Никифора да катедру премести у Карановац (Краљево). Никифор је ово одбио по цену и да напусти епархију. Међутим, притисак је бивао

„За трошак који је потребан бившој џамији а садашњој цркви чачанској, чини се одприлике да ју од 5000 гроша ниже не можемо поправити. Мунару смо обалили до основица, но ктому многе пенџере треба које су Турци позатварали, отворити а неке затворити.“³ Средином

Иконостас у цркви Вазнесења Господњег

све већи. Своју позицију у тадашњој Србији он веома лепо описује у једном писму: „За мојих 48. година живљења ја нисам поднио муке колико ово пет година у епископском чину. Ја сам и онда познавао своју неспособност, зато сам се много отрицао, а најпосле послушам светлог књаза који ме је уверавао да прихватим епископски чин, па ће после изабрати способнијег.“ У истом писму је забележио: „[...] Када би се овдашња завист за епископа угасила, боље би било живети овде него у Карановцу: зато прво што је на сред епархије, друго што је она црква велика, и треће овде је питомије и здравије неже ли оном арнаутском месту у сувопарном Карановцу.“ Књаз је на крају попустио и Никифор остаје да столује у Чачку све до своје смрти 1853. године.

Измирењем са Обреновићима створили су се услови за нормалнију сарадњу са Јованом Обреновићем и то се ускоро манифестовало у обнову цркве Богородице Градачке. Почетком марта 1834. године писао је Господар Јован књазу:

априла владика Никифор пише митрополиту Петру Јовановићу: „Добависмо мајсторе Дибране и на погодби заштиту нам над надницом по 5 гроша на друга на дан да ово што има цркве окрече споља и иснутра и попатосе.“ Уз учешће Јована Обреновића склопљена је погодба да се за 19000 гроша изврше радови. Уклоњени су михраб (ниша у зиду у џамији која је усмерена у правцу Кабе у Меки) и минбер (простор у џамији где има стоји у време молитве), но декоративни елементи

у куполи, као и мраморни камен на поду украшен арабескама, нису дирани. По жељи књаза, црква је посвећена Вазнесењу Господњем. Посвета је била у знак захвалности за повољан исход боја на Љубићу, јер се битка и одиграла баш на покретни празник Вазнесења 1815. године. Цркву је свечано осветио епископ Никифор 6. септембра 1834. године.

Ова обнова није најбоље изведена, јер је црква ускоро почела да прокишњава због појаве многих пукотина у зиду. Стога је поновна обнова уследила већ средином 19. века. Уз постојећу архитектонску целину дозидана је припрата и подигнута су два барокна звоника. Такође, украшена је и фасада. Ове преправке извео је мајстор Наум Јанковић (1856-1858). Чачани су у то време сигурно имали сазнања да је у питању Страцимирова задужбина, али није јасно да ли је то био мотив за подизање два звоника. На куполи

³ У свим наводима задржавамо оригиналну интерпункцију.

Натпис на копији звона које се чува у сталној поставци Народног музеја у Чачку

као и на два звоника постављени су шиљати додаци. Мешање многих архитектонских стилова говори о не баш најдоследнијој обнови. Феликс Каниц о овој обнови у свом путопису запажа: „Претварање цамије у цркву коштало је општину веома много, па и поред тога обнова није успела. Са истим средствима могла се више приближити византијском стилу: додатак куполи у облику торња и торњеви на чеоној страни делују сувише прозаично, хладно, ни међусобно ни са целином нису довољно усклађени да би годили оку. И овде сам видео да су тадашњи српски мајстори са несхватљивом упорношћу тражили своје узоре међу најнеуспелијим угарским грађевинама.“

Иконостас је осликао Живко Павловић из Пожаревца, а рад на њему трајао је 1841-1846. Сачувани запис на полеђини царских двери на иконостасу сведочи да је ктитор двери био епископ Никифор Максимовић. Могуће је да је он на себе преузео унутрашње уређење цркве. Такође је могуће, да је његова реч била пресудна и у избору сликара. Живко Пожаревљанин је од раније сарађивао са Никифором за време његовог

игумановања у манастиру Сретењу. Овај иконостас је један од најрепрезентативнијих радова Живка Павловића. То је велика развијена вишеспратна целина. Резбарска вештина дрводеље који је на иконостасу радио мора, такође, бити истакнута. У записима епископа Никифора, у том контексту, спомиње се извесни Никола Јанковић, али, није до краја јасно да ли је он заиста и био мајстор иконостаса. Икона крунисања Пресвете Богородице коју је сликао Живко Павловић замењена је у наше време Дезисом византијског стила, настојањем епископа Атанасија Јевтића. Ово је учињено из разлога што је од свих барокних елемената на иконостасу ова икона била најснажније заоденута римокатоличким стилем.

До краја 19. века чачанска црква је још једном обнављана. Богати индустријалац Фердинанд Крен је својим средствима препокрио цркву бакарним кровом. Такође, 1895-1896. године извршено је темељно реконструисање цркве. Године 1896. чачански трговци, занатлије и власници радњи делимично су осликали цркву. Овај фрескопис урадили су Настас Томић и Ђорђе Боберовић.

Напоменућемо да је у историографији 19. века постојала сумња у то да је обновљена Црква Вазнесења Господњег заиста Страцимирова задужбина. Народно предање се чврсто држало те повезаности, али се наука колебала. На то је утицала сумња Феликса Каница, изнета на његовом путовању кроз Чачак 1859. године, да постојећа црква вероватно нема никакве везе са Немањићима. Седамдесетих година 19. века појавили су се први српски школовани истраживачи старе српске архитектуре. Михаило Валтровић и Драгутин Михаиловић су чачанску цркву посећивали и проучавали више пута. Дошли су до закључка да је народно предање исправно, утврдивши да црква припада епохи Немањића и то групи споменика у које спадају Студеница и црква манастира Градца. Сасвим случајно, приликом копања темеља за зграду Округног начелства 1875. године, дошло се до открића средњовековних звона Богородице Градачке. На једном од њих стоји запис: „Ово звано приложи Преосвећени Митрополит градачки Никифор Пресветој Чудотворци Градачкој у дане благоверног господина деспота Ђурђа.“ Ово откриће је од непроцењивог значаја, јер је

потврдило предање о постојању средњовековног манастира у Чачку. Илија Кривачић, очевидац ископавања, записао је: „Приликом копања темеља за здање нашло се три комада звона, два су звона мања предата Музеју државном у Београду а највеће звоно дигнуто је у кубе чачанске цркве које и данас звони.“

Епископ Никифор Максимовић упокојио се 1853. године. Као врло способан и енергичан човек оставио је снажан печат у српском народу. О његовом великом спомену сведочи и једна ода коју је, њему у част, испевао Јован Чокрљан (1808-1862), родом из Бечкерека. Певајући о његовом животу, Чокрљан завршава:

*Никифоре, благо теби!
Подиго си спомен себи!
Нигда нећеш ти умрети.
Во вјеки ћеш хваљен бити.
Док' ти буду куле с'јати.
Србство ће ти славу дати!
И док буде сјајног сунца.
Бледосвјетлог и месеца.
Остаће ти дично име,
И поносит Србин с' њиме.*

„ВЛАДАР, МОНАХ И СВЕТИТЕЉ СТЕФАН НЕМАЊА – ПРЕПОДОБНИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ И СРПСКА ИСТОРИЈА И КУЛТУРА (1113–1216)“

*О великом међународном научном скупу, одржаном 22-26. октобра 2014.
године у Студеници*

Српска Патријаршија и Ректорат Универзитета

Отац Светог Саве, ктитор наших највећих светиња, родоначелник светорodne лозе Немањића и творац културне и моћне средњовековне српске државе, Стефан Немања

је јубилејом свог рођења постао повод ширег интересовања и прослављања. Међународни научни скуп организован овом приликом, под покровитељством челника Цркве и државе, имао је за циљ да продуби познавање личности и живота Светога, његових владарских и монашких прегнућа и времена у којем је живео.

Отварању скупа, у среду 22. октобра 2014. године, претходила је Света Литургија коју је служио Његова Светост Патријарх српски г. Иринеј у патријаршијском храму посвећеном Преподобном Симеону. Касније, под кровом Ректората Универзитета у Београду, учеснике су поздрави-

ли и скуп отворили његови високи покровитељи Патријарх српски г. Иринеј и Председник Републике Србије г. Томислав Николић. Сваки од њих имао је уводно излагање, а потом су учесници скупа добили реч и наставили рад према планираном програму. Патријарх је поздравио све учеснике, пожелевши им благословен и успешан рад и упућујући на то који су основни циљеви скупа: „Овај скуп, враћајући се у прошлост, настоји да открије, разуме и протумачи различите димензије српске историје и културе повезане са Светим Симеоном и његовим временом. То се не чини, дубоко смо уверени, само због пуке научничке радозналости или свечарског повода. Трагајући за истином о Светом Симеону, ми уствари трагамо за разумевањем његовог политичког визионарства и вештине сналажења у тешким временима, да бисмо се њоме надахнули и од њега научили како да се и ми данас у сличним ситуацијама понашамо.“

Немањина Студеница

Исте вечери, Манастир Студеница угостио је учеснике и понудио им да, у Манастиру у коме је је Немања био сабрат као монах и где је данас његов гроб, дођу до плодноносних закључака. Сутрадан, током Свете Литургије, началствујући Епископ жички г. Јустин, између осталог, рекао је: „Овај народ, преко Светог Симеона и Светог Саве и читаве светорodne лозе Немањића, примио је онај многоцени бисер, онај бисер за који се у Светом Писму каже: *Када га човек нађе,*

он прода све само да њега задобије, а по речима апостола Павла и Свети Симеон је тако поступио: *Сматрам у овом свету да су све трице у односу на самог Господа Христа*. Трице су чак и златна круна и управљање овим светом, све су то трице у односу на оно што је он добио. И ево, већ девет векова он сведочи, он живи, он је присутан овде међу нама. То је велика милост и бла-

годат Божја, што смо ми данас овде. Овај научни скуп наставља да говори, да сведочи... Замислите, ми смо ту поред њега.“

Беседа Његовог Преосвештенства Епископа жичког била је одличан увод у све оно што је тога дана уследило на научном скупу. Већ сада могу се запазити нека занимљива места у појединим излагањима која су својом темом углавном била везана за саму Студеницу.

Археолог Марко Поповић отворио је радни дан темом „Утврђење Манастира Студенице“. Бавећи се овим утврђењем, потврдио је оно што је примећено и приликом ранијих истраживања, а то је да не постоје старији слојеви градње студеничких зидина од Немањиних. Ово поново даје значај речима Светога Саве, које је написао у Студеници 1206/7. године: „Наш Свети манастир овај, као што знате, било је ово место као пусто ловиште зверова. Када је дошао у лов господин наш и самодржац Стефан Немања (...) и када је он ловио овде, изволи му се да овде, у овом пустом месту, сагради манастир овај...“

Игуман манастира Студенице архим. Тихон говорио је на тему „Од владара до монаха: власт и аскеза у Савиним и Стефановим описима Немањиног повлачења у манастир“. Указао је на чињеницу да Свети Сава и Стефан Првовен-

чани, у својим делима, сагледавају Немањино напуштање власти и монашење из перспективе долазећег Царства Божијег и Суда. И власт и аскеза су овде виђени као надовезујуће стазе ка Царству Божијем. Исцрпевши све што је служи Божијем на том путу власт могла дати, Немања је наставио службу у монашком завету.

Драган Војводић, у свом раду „Студенички гроб Светог Симеона Српског“, темељно је изучио програм живописа око гроба Светог Симеона, истакавши неколико нових запажања. Пре свега, одгонетну је значење хоризонталних линија на дну фреске над гробом, доказујући да су оне служиле као оквир за натпис. Затим је очуване фрагменте фреске у највишој зони посматраног зида препознао као део сцене Богојављења. Мишљење да је ликом Светог краља Стефана Дечанског преликан Вуканов лик, што се доказивало читањем одређених слова Вукановог имена, док тај део натписа није био уништен, показао је погрешним јер је на основу старијих снимака овог натписа установио да је сликар у XVI веку, после исписаног натписа, унео исправку која је могла да створи привид Вукановог имена.

Учесници су узимали реч у предвиђеним дискусијама, размењујући мишљења и заједно тежећи откривању научне истине.

Од Немањине Студенице ка Немањиној Рибници и Никшићу

Из Студенице пут је даље водио ка Рибници, месту рођења Светог Симеона, али уз претходни обилазак цркве Светог Петра у Расу, смештеној у стонем месту великог жупана Стефана Немање, и Ђурђевих Ступова у Беранама.

У најстаријем подгоричком храму, цркви Светог Ђорђа, одслужена је Литургија којом је начествовао и литургијску беседу упутио Митрополит црногорско-приморски г. Амфилохије.

Светом архијерејском Литургијом, која је одслужена у суботу 25. октобра у манастиру Светог Луке у Жупи Никшићкој, почео је последњи радни дан Међународног научног скупа. На крају планираног програма, у име организатора, учесницима је захвалио др Срђан Пириватрић, уз најаву будућег зборника радова, а потом је Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, уз пригодну беседу, затворио скуп.

јереј Александар Бојовић, парох студенички

МОШТИ СВЕТИХ КОЗМЕ И ДАМЈАНА У УЖИЦУ

Градски трг у Ужицу је у суботу 1. новембра био испуњен сабором верног народа. Повод је био дочек моштију Светих Козме и Дамјана. Благословом Епископа жичког г. Јустина и добром вољом игумана и братије манастира Сопоћана, ови источници исцељења посетили су град на обали реке Ђетиње. У литији која је испунила главну градску улицу мошти су свечано унете у Саборну цркву Светог великомученика Георгија, која ове године прославља 170 година свог богослужбеног дејства. Одслужен је молебан и почело је поклоњење верног народа Светитељима Божијим. После вечерње службе тога дана је у наосу храма одржан концерт духовне музике Дивне Љубојевић и *Мелодија*. Они су појали и на Светој Литургији идућег дана. Као што потоци и реке теку ка свом ушћу, тако су и људи притицали чесним моштима. Центар дешавања и главни смер кретања у Ужицу све до недеље

9. новембра било је поклоњење и целивање истих. Верни народ је пристизао како из града Ужица и околних села, тако и из оближњих градова. Дневни богослужбени круг је тих дана укључивао Вечерњу службу, Свету Тајну јелеоосвећења, Свету Литургију, Молебан и Акатист. Два пута су служена молепствија за оне који траже брачног друга, као и за оне који би желели да им Господ подари децу. Свештеници су, подељени у чредама, богослужили и даноноћно били поред Светих моштију.

Мошти бисмо могли назвати сведоцима и јемцима васкрсења мртвих. Оне сведоче да је и тело Божија творевина и да ће заједно са душом учествовати у догађају Васкрсења. Уколико су у праву психолози, а и савремени теолози, који тврде да је страх од смрти веома важан чинилац људске егзистенције, онда о томе сведочи и велики број људи који притиче моштима. Међу њима је, ових дана у ужичкој Саборној Цркви, било литургијски црквених људи, али и оних који ретко или никако не долазе у Цркву. Свако у свом духовном узрасту,

али на истом месту и са истом молитвом – да му се помогне. У чему се састоји та помоћ, знају срца верних. Једно је сигурно, свакоме је нешто било потребно. Упркос поуци свештеника да је Света Тајна јелеоосвећења намењена болеснима, и да су у свакодневном распореду богослужења и молебани, акатисти, Света Литургија, редови нису сатима престајали. Чули су се и коментари појединаца:

„Па, сви смо ми болесни!“ Искрено и смирено признање у данашњем гордом веку... Како су се потресно и болно истинитима показале речи Светог Јустина Ђелијског о јаду и патњи коју сваки човек у себи носи.

У недељу 9. новембра, после Свете Литургије, још једном смо се поклонили Светим моштима, а затим саборно кренули у опход око храма Светог Георгија, испраћајући мошти на пут ка манастиру Сопоћани.

После ових дана радости и појачаних молитава, можемо да заблагодаримо Богу и светитељима Козми и Дамјану што су овако дивно походили Ужице. Сведочења о исцељењима, помоћи и утехама су већ почела да пристижу. Нека би Васкрсли Господ даровао да сила Свете Литургије која је освештала и ове светитеље Божије, буде препозната у нашем народу и да она постане заједничко дело које ће и нас освештавати.

Јереј Александар Р. Јевтић, парох у Ужицу

ИКОНА ПРЕСКВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ ТРОЈЕРУЧНИЦЕ У ЧАЧКУ

Храм Вазнесења Господњег у Чачку је 19. октобра 2014. године организовао дочек чудотворне Иконе Пресвете Богородице Тројеручице

Промислом Божијим и благословом Његовог Преосвештенства Епископа жичког г. Јустина и благословом Епископа шумедијског г. Јована, дана 19. октобра 2014. године, када наша Света Црква празнује Светога Апостола Тому, верујући народ чачанског краја дочекао је копију чудотворне Иконе Пресвете Богородице Тројеручице Хиландарске из манастира Каленић, предвођен својим духовним пастирима - Архијерејским намесником трнавским протојерејем-ставрофором Сашом Јоловићем и старешином Саборног храма Вазнесења Господњег Иваном Пауновићем и осталим свештенством и монаштвом. Дочек је свечано организован на Градском тргу, а Икона је литијски пренета у Саборни храм, уз пратњу неколико хиљада верника. Икона Пресвете Богородице чувана је даноноћно све до 25. октобра 2014. године. Свакодневно је служена Света

Литургија, Акагисти и молебни канони за тешко оболеле, молебан за све које желе да ступе у Свету Тајну брака, а два пута се вршила и Света Тајна јелеосвећења.

Свих ових дана народ нашег краја још једном је показао да је вера у Васкрслог Христа дубоко у свима нама жива, а присуство Иконе Пресвете Богородице је ту веру још више разгорела. Важно је нагласити и свесрдан труд вероучитеља који су доводили децу из школа на поклоњење овој великој светињи, поучавајући их о чудотворној сили и моћи наше Заступнице Пресвете Богородице пред Престолом Свевишњег. У суботу 25. октобра, после Свете Литургије, Икона је свечано испраћена у манастир Каленић. Благослов Божији, молитвама Пресвете Богородице, нека буде на свима нама. Амин!

јереј Марко Мирковић

ВЕРСКА НАСТАВА У ЕПАРХИЈИ ЖИЧКОЈ

Извештај координатора верске наставе наше Епархије о настојањима за унапређење наставе веронауке и побољшање положаја вероучитеља у школама

Верска настава, од повратка у школски систем Републике Србије, заузима битну улогу у животу Цркве и представља један неизмерљив допринос у мисионарском деловању наше Цркве. Такође, могућност православног васпитања деце (нарочито у основном школском образовању) и образовања, јесте дар Божији, према томе, позив вероучитеља јесте једна узвишена и часна дужност, и истовремено одговорна. Сигурно је да ми, којима је поверено то „младо стадо“, имамо велику одговорност да и у овој школској години уложимо труд како би допринели истинском образовању и васпитању наше деце. Имамо и законску обавезу да испуњавамо све радне обавезе, које су предвиђене на месту наставника верске наставе у систему образовања Републике Србије, али и одговорност према Мајци Цркви и

епархијском Архијереју, који нам даје благослов за ову дужност.

Школска 2014/2015. година у Епархији жичкој започела је са благословом Његовог Преосвештенства Епископа жичког г. Јустина. Благодаримо Господу јер је Епархија жичка у личности владике Јустина добила епископа који је као један од приоритета у свом управљању епархијом поставио и веронауку. Са његовим благословом, у овој школској години дошло је и до промена у организацији верске наставе у нашој епархији. Користим прилику да читаоце „Жичког благосвесника“ укратко обавестим о томе.

Од ове школске године при Епархији жичкој образоваће се Одбор за школску катихизацију, који ће чинити, пре свега, вероучитељи наше епархије. Одбор ће предводити координатор за

верску наставу, који ће се бавити свим питањима везаним за веронауку. Дужности координатора су следеће: преписка са надлежним државним и црквеним органима, организације семинара за стручно усавршавање вероучитеља, праћење рада вероучитеља и верске наставе, утврђивање листе кандидата на предлог епархијском Архијереју, редовно усмено и писмено извештавање епископа о стању верске наставе. Чланови Одбора за школску катихизацију ће у свему помагати координатору, нарочито у својим матичним местима. Одбор и координатор при епархији имају и канцеларију за веронауку, у којој се обављају сви административни послови везани за верску наставу.

У нашој епархији, што се тиче стања верске наставе, у овој школској години је похађа 26958 ученика у основним школама, у средњим школама 10968, што је укупно око 38000 ученика. Наша епархија је једна од највећих у том погледу, а одзив је у већем делу епархије заиста висок, док у мањем делу није на жељеном нивоу, и ту ће бити посвећена посебна пажња. Додао бих, да је у сеоским срединама одзив бољи него у градским. У заиста великом броју сеоских школа одзив је стопроцентан, што нас посебно радује. Такође, одзив на нивоу основног образовања је бољи него у средњем, што ћемо, надамо се,

побољшати у будућности. Број вероучитеља у нашој епархији је 158, од којих је негде око две трећине са високом стручном спремом, што и одговара прописима Министарства просвете Републике Србије. Настава се од почетка школске године одвија нормално, обављају се излети у оближње манастире, којих ће на пролеће бити у још већем броју. Деца се одводе у локалне храмове и повремено организовано присуствују богослужењима (где, наравно, постоје услови за то). Састанци вероучитеља су ове јесени интензивирани, и од септембра су одржани у свим већим местима наше епархије. Сви вероучитељи су обавештени са детаљима организације верске наставе и плановима везаним за унапређење квалитета наставе. Нагласио бих да је велики број вероучитеља спреман да на било који начин учествује у овој акцији, и на томе им се овом приликом захваљујем. У плану су организације семинара за стручно усавршавање који би обухватили читаву Епархију, а један такав већ је организован у Чачку од стране Министарства просвете. Сарадња са Министарством је на задовољавајућем нивоу, а посебно бих истакао сарадњу са госпођом Снежаном Павловић, потпредседником Комисије за верску наставу Владе Републике Србије, која чини много тога доброг за веронауку. Сарадња са директорима школа је

на пристојном нивоу, али сматрамо да има места за много бољу сарадњу. Координатор за верску наставу учествује активно и у изради Предлога вероучитеља Српске православне цркве за измену плана и програма верске наставе, који је благословио Његова Светост Патријарх српски Иринеј. При канцеларији за веронауку образова-

на је архива са подацима о вероучитељима, као и остала документација потребна за административне послове.

Као и сваке године, и ове наилазимо на потешкоће у организацији и реализацији верске наставе. На почетку школске године добили смо обавештење из Министарства просвете о потреби за тзв. рационализацијом листе наставника верске наставе или, једноставније речено, потреби за смањењем броја вероучитеља. Овде се ради о намери државе да смањи број запослених и учини уштеде у буџету. Наравно, овде није реч само о вероучитељима, већ и осталим запосленима у просветном систему. Оно што Жичку епархију издваја по овом питању јесу теренски услови у већем делу епархије, велики број сеоских школа са малим бројем деце, што све захтева ангажовање већег броја вероучитеља. Епилог тога је да смо наишли на разумевање и сарадњу од стране представника Министарства, барем за ову школску годину.

Други проблем, који бих нагласио, јесте примедба вероучитеља да се на штету фонда часова веронауке, у појединим школама, формира фонд часова грађанског васпитања, како би се из тог фонда допуњавали други наставници. Овом проблему морамо посветити највећу пажњу и

због тога смо обавили разговоре са надлежнима из министарства, као и са појединим директорима школа. Следећу школску годину, у смислу овога проблема, морамо много спремније дочекати. Постоје и многи други проблеми, који су присутни још од враћања веронауке у школски систем, као што су: питање радног статуса вероучитеља, уџбеника, организације излета (екскурзија), начина одређивања деце за веронауку, услова за рад и многих других.

Сва ова искушења на која наилазимо, од којих многа делимо са осталим просветним радницима, нас не ослобађају улагања труда и бриге о верској настави, јер је циљ да се омогући квалитетније васпитање и образовање наше деце.

Многа од ових питања у решавању превазилазе наше могућности, али, ми ћемо настојати у ономе што је могуће решити и унапредити у оквирима наше епархије. У својим настојањима, нама вероучитељима је потребна помоћ и свештенства наше Епархије, нарочито парохијских свештеника, чија је сарадња са вероучитељем, у свом

месту, веома драгоцену за веронауку.

Желимо да, уз молитвом испрошену, помоћ Божију, подршку и благослов нашег Епископа, Епархија жичка буде светли пример како се, са љубављу, проповеда Реч Божија и негује Лик Божији у деци. На то нас обавезује и оснажава благослов који добијамо од нашег Епископа, који нам даје благослов са жичког трона Светога Саве, онога који је нас утемељио у познању Пута, Истине и Живота.

Верујемо да ће сва наша настојања бити на духовно узрастање нашој деци, родитељима њиховим на радост, а Цркви и отаџбини нашој на корист, а за то се и молимо свакодневно пре учења.

Честитамо надолazeћи празник Рођења Христовог, и надамо се да ће нас Сунце Правде огрејати и надахнути, да са очинском топлином и бригом **негујемо и волимо нашу децу**, и поздрављамо:

Христос се роди!

координатор за верску наставу Епархије жичке, жереј Новица Благојевић

НЕКОЛКО СТРАНИЦА ИЗ ХРОНИКЕ СТАРОГ ЗВОНИКА

Уочи Крстовдана, Лета Господњег 2012.

Док је напољу бљештало сунце касне јесени, у малој соби која заузима читав средишњи спрат звоника, разговарао је свештеник са апсолвентом Електротехничког факултета у Београду. Био је то један од најбољих ученика ужичке Гимназије са почетка двадесет првог века. Тих година се и свештеник вратио у своје Ужице као парох и вероучитељ. Долазак у исте оне учионице у којима је пре двадесетак година слушао своје професоре како га уводе у свет атомског језгра, хемијских једначина и огледа, математичких интеграла и сличних тајни, оставио је на њега посебан утисак. У школи је срео и професоре који су и њему предавали, и тако је то годинама. Круг који се стално шири и поново затвара, опет се наново отвара стварајући место за свачије име и свачији траг. То је живот, једна краткотрајна шанса да оставиш име и траг пред Богом и пред људима или...

Сада већ увелико пријатељи, јер њихово познанство траје дуже од десет година, виђају се врло радо и врло често. Завиша је по завршетку средње школе наставио у истом ритму. Одговоран, вредан и радан, стасао је у наочитог младића за којим се окрећу многи, како због физичке, тако и због умне лепоте. Познавање безбројних чињеница, брзина расуђивања и смелост у закључивању, биле су главне одлике младићеве интелигенције и у данима када су се упознали. Свештенику се и данас на моменте учини да је овај човек прочитао библиотеке и да томе не придаје посебну важност. Вероватно ће остати на факултету као асистент, професор...

Овај разговор је, након класичног увода, кренуо у другачијем правцу него што је то био обичај у сличним приликама. И својим током, али и мислима које су се надовезивале, младић и свештеник су показивали посебну пажњу један за другог. Као да је постојао неки невидљиви ланац и као да га је баш данас неко намерно искивао, приближавајући тако и њихова срца и

њихове умове. Младић се отворио као на исповести, говорио је пријатељу у кога има неограничено поверење:

„Нико не зна шта значи родити се и живети на ивици између два родитеља, познавати и разумевати и оца и мајку, а не моћи ништа учинити да се они објасне међу собом и зближе, волети и мрзети и једно и друго, колебати се и поводити целог века, бити код два завичаја без иједног, бити свуда код куће и остати заувек странац; укратко: живети разапет, али као жртва и мучитељ у исто време. Самог себе не могу да познам, знам много о хришћанству, идем у Цркву и овде и у Београду, причешћујем се, али далеко сам и од себе и од Бога... То је, оче, јунаштво без славе и мучеништво без награде. Верујеш ли, оче, да ми је двадесет четири године и да још нисам имао искуство праве љубави, нисам спавао ни са једном девојком... Ово само Вама смем да кажем, стид ме је пред другима. Живот ми се све више претвара у непријатан сан, плаши ме иако сви око мене мисле да сам врло срећан и успешан.“

Свештеник се удубљивао у сваку изговорену реч. Чинило му се као да слуша себе и да је то основни мотив зашто му је овај младић одавно прирастао за срце. Благим покретом је прешао преко своје уредне браде и, као старац достојан поштовања, уздахнуо и почео своје излагање:

„Драги мој пријатељу, на путу од младости па све до старости човек среће различите знакове. Некад их сам тумачи, некад затражи помоћ других, али никад није сигуран да ли има поуздан и тачан одговор. Само у овако ретким тренуцима искрености и поверења човек отвори своју душу до оних најдубљих одаја из којих и сам често бежи, јер га плаше. Пред тим одајама ми се сналазимо уз помоћ онога што нам је Бог дао и уз помоћ онога што смо сами изградили у себи, на себи и око себе. Интелигенцијом, снагом воље, добром намером, брзином, мудрошћу, лукавством – покушавамо да разрешимо сва та живот-

на питања која нас леме и у дану, а још више када падне ноћ. Нажалост, врло често лично и сами себи, али и другима, на куче које јури сопствени реп или на змију која прождире саму себе, без јасног разлога и циља. За ово година које ми је Бог подарио, благодаран сам Му, пре свега, на томе што ме је довео у близину људи који су Га видели. То је, дакле, и дар и привилегија. Замисли колико безимених људи дневно шета по светским галеријама и исто тако немо стоји пред милионима уметничких дела! Гледају, а не виде или, што је још горе, празним и излизаним речима лажу и себе и оне поред себе да су нешто видели и осетили... Зашто је то тако? Зато што у том тренутку, поред њих, нема уметника који би видео њихово незнање и чежњу за смислом и који би им са љубављу родитеља указао на скривену и њему јасну тајну, која се читава испод боје, или неког другог материјала. Моји учитељи су имали толико љубави за мене да су ми и на сто

пута понављана питања увек и наново одговарали. А питања к'о питања, скоро увек иста и данас и пре десет векова.“

Још једном је дубоко уздахнуо, прелазећи кажипрстом и палцем десне руке преко својих бркова.

„Човек је сасвим посебно биће у овој ,долини туге и плача‘. То је биће пуно чежње за Неким или за нечим. Због те чежње проводимо и дане и ноћи трагајући за извором чежње. Иако често не умемо јасно ни да дефинишемо тај извор наше чежње, ми сасвим поуздано, свим својим бићем и његовим енергијама, стремимо ка њему. Простије речено, то је та невидљива сила љубави која нас тера ка унапред задатом циљу. Огромна је сила уложена у сваког од нас. Пошто је човек биће недовршено, или биће са потенцијалом да буде савршено, то он на успутним станицама троши своју животну силу, јер му се невидљиви извор, који га привлачи, учини далек и недости-

жан. Тако се врло брзо и врло лако учимо да заменимо истинито за лажно. Укус који, након таквих компензација, остане у устима, исти је као кад уместо праве кафе попијемо дивку, и он је непогрешиво тачан и трајан. Губећи снагу коју смо примили као залог, на почетку пута, неминуно старимо. Свако скретање са задатог пута доноси нову бору. Мали број људи у току живота истински осети шта значи живети, шта значи постојати. Лепо је и пријатно појести чоколаду, радује нас реч похвале, прија нам иметак, кућа, породица, лични успех и успех ближњих, али једино се памте дани када смо искрено и слободно волели и од те слободно изабране љубави примили љубав. То је најприснији сусрет два бића, два срца, сусрет у коме не сме бити разлога. Ако је волиш зато што је лепа, или што је богата, или што је паметна, или што је 'нечија ћерка', грешаш, јер не волиш њу него ствар која постоји и на другом месту... Врло брзо ћеш признати себи да такав став и приступ љубави неће угасити твоју жеђ. Мораћеш и даље да трагаш... Зато ти кажем, драги мој пријатељу, ретки су срећници који су имали овакво искуство у пуноћи. Као свештеник сам срео људе за које могу да тврдим да су се волели таквом љубављу. Видео сам жену која је волела свога мужа највише на свету. Више и од своје деце. Након његове смрти она је свакодневно одлазила на његов гроб и разговарала са њим. Лекари би рекли да шизофренија и није ништа друго до заснивање идентитета на непостојећим стварима. Ово опет показује да нам се то искуство праве љубави даје само у икони, наговештавајући тако нешто много веће и боље и, у најмању руку, трајније. Све ово значи да је наша чежња у свом темељу истинска Богочежња. Изнад и испред свега потребан нам је Бог, зато што је једино Он кадар да нешто учини вечним и трајним, јер се наша чежња никада неће задовољити било чим што је пролазно и самим тим лажно. Ти си, Завиша, без ласкања, човек натпросечне интелигенције, али твоје малопређашње речи јасно сведоче да ни физичка лепота, за којом многе девојке чезну, па ни умна, коју ти је Бог даривао, нису довољне да те учине срећним. Човек се током година изучи да са мањим или већим успехом носи различите глумачке маске. За оца си једна личност, за мајку друга, за професоре трећа, за пријатеље четврта, за мене пета и тако унедоглед. Данас твоја душа по први пут ослобођена страха гласно вапи за

одговором на питање: „Ко сам ја?“ Зато, друже мој, да ова моја реч не би постала теологија проблема без додира са стварним животом, предлажем ти да што пре нађеш девојку. У овом тренутку она је важнија од свих твојих пројеката на факултету. Немој ми само рећи: „Оче, да сам могао

да је нађем, већ бих је нашао.“ Не пристајем на такав одговор. Молитва Богу је и један конкретан рад, а то значи - бићеш чешће на местима где се срећу девојке, а онда када тај невидљиви флуид проструји кроз Твоје срце, не плаши се, приђи јој, маштај о њој, укочи разум и пусти да те срце води. Ако Бог да и послужи те срећа јуначка, ето тебе заједно са њом код мене. Сам си ми причао да има много девојака које су те желеле. Обнови те везе, препознај сродну душу и поверуј у заједничку будућност... Ово ти је једначина са једном непознатом, а ја знам да си ти решавао интегралне једначине без много проблема и зато – крени... “

Завиша је слушао и упијао сваку реч. Пожеleo је да прича траје и да се никад не заврши. Свештеник је осећао како је чежњивој души потребно још хране. Зато је причу наставио једним личним искуством које је носило јасну поруку:

„Пре двадесет и једну годину, овако сам раз-

говарао са мојим драгим професором Радованом Биговићем, као што ти данас разговараш са мном. Иста питања и исте теме. Том приликом је професор Биговић, без речи, извадио из новчаника новчаницу од 100 марака и упитао ме да ли бих желео да ми је поклоним. У почетку сам се снебивао, прво што нисам знао у чему је смисао питања, а друго што су то године у којима је моја мајка, на пример, имала месечну плату од 3-5 марака. 'Даћу ти је, али прво дозволи да ово учиним', рече. Узео је новчаницу и згужвао је између

обе руке. 'Желиш ли је и даље?', питао је. Када сам климањем главе потврдно одговорио, он је тако згужвану новчаницу бацио на под и згазио је ђоном ципеле, вртећи тај исти ђон округ. Опет је уследило строго питање: 'Да ли је и даље желиш?' Опет сам климнуо главом. Потом је отворио прозор од моје собе, позвао ме је до ивице прозора и погледом ми показао једну барицу испод прозора: 'Ако је бацити сада у ону барицу, хоћеш ли отићи да је узмеш?' Постиђен, али искрен, одговорио сам послушно да бих то учинио. Вратили смо се на наше столице и он је наста-

вио разговор. 'Без обзира на то шта сам учинио са новчаницом, још увек си је желео, због тога што се није смањила њена вредност. Још увек је била вредна 100 марака. Много пута у нашим животима ми смо бачени, згужвани, приземљени због одлука које доносимо и околности које нам се нађу на путу. Осећамо да смо мање вредни, али без обзира на то шта се догодило или шта ће се догодити, ти никада нећеш изгубити своју вредност, прљав или чист, погужван или потпуно сагнут, још увек ћеш бити вредан онима који те воле. Вредност нашег живота није у томе шта ми радимо или кога познајемо, већ поред кога смо. Ти си посебан и немој то никада заборавити!' Први пут у животу осетио сам речи којима се може веровати. Волео сам те речи и онога ко их је изговорио. У икони сам видео шта значи волети без разлога. Том човеку, у том тренутку, ја сам могао бити само један од пет стотина студената, али је он, својом љубављу, учинио да будем посебан, апсолутан и непоновљив... Да, ако питаш за тих 100 марака, дао ми их је са таквом лакоћом као да нису биле његове, а биле су... Не верујем да је, тада, имао плату већу од 30 марака..."

Свештеник је извадио из свог новчаника новчаницу од 100 немачких марака, савијену у правилан квадрат, три пута три сантиметра. Љубав чини да и ствари у љубавном доди-

ру добијају непроцењиву вредност...

Након благог осмеха и чврстог стиска руку, Завиша је пољубио свог пријатеља свештеника у руку и полако кренуо ка излазу. Пошто су излазна врата, са горњег спрата старог звоника изразито мала, свештеник му је нежно добадио: „Сагни главу, глава је најважнија..." Силазећи низ стрме степенице, које воде до тих омалених врата, окренуо се према њима и још једном осетио сву топлину која га је грејала изнутра...

протојереј Милић Драговић

МОЈ НАЈЛЕПШИ ДАН У ЦРКВИ

Сунчаног јутра, заједно са мамом и братом, био сам учесник Литургије у храму Светог Саве у Краљеву. На Литургији сам се јако изненадио. Поред нашег владике Хризостома, кога сам највише волео, био је и наш патријарх Иринеј и још неколико владика. Тог дана је било освећење Владичанског двора и ја сам се много радовао. Када се завршила Света Литургија, сви смо кренули према новом двору, у којем је живео вла-

дика Хризостом. Нисам се јавио мами, већ сам брзо отрчао у двор, па ме ни тата није приметио. У једном тренутку сам се нашао на тераси двора, са којег сам махао мами, која није знала где сам. Тог дана узео сам благослов од патријарха Иринеја и нашег владике, са којим сам се и сликао. Та слика ми је толико драга да је још чувам у својој соби.

За мене владика Хризостом није умро, већ је и даље жив пред лицем Божијим.

Јован Радовановић,
ученик III р. ОШ „Светозар Марковић“ Краљево

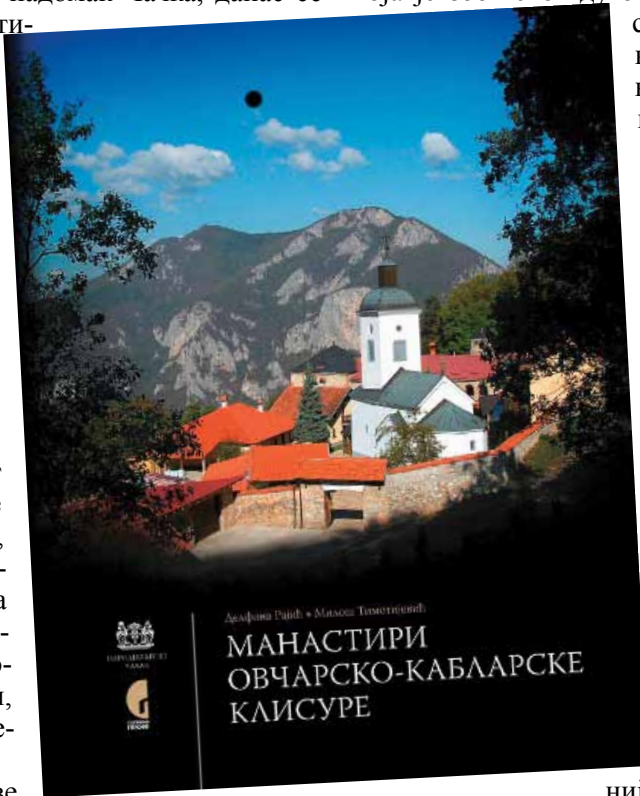

МАНАСТИРИ ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКЕ КЛИСУРЕ

Делфина Рајић, Милош Тимотијевић,
Манастири Овчарско-кабларске клисуре,
друго допуњено и измењено издање,
Народни музеј Чачак, Службени гласник,
Чачак – Београд, 2012, 399 стр.

У клисури реке Западне Мораве, између планина Овчар и Каблар, надамак Чачка, данас се налази девет манастира, две цркве и једно свето место потресне историје – пећина Кађеница. Ове светиње, не само да су кроз векове (и данас) себи сабирале православне вернике, већ су у последња два века привлачиле пажњу путописаца, публициста, историчара и историчара уметности. Предмет интересовања била је историја манастира, али и архитектура, сликарство, преписивачка делатност, улога манастира у очувању Православне вере и, са њом, националног идентитета.

Прво издање ове књиге појавило се 2004. године и мотивисало је више истраживача да се баве проучавањем историје, сликарства и архитектуре манастира Овчарско-кабларске клисуре. Захваљујући спроведеним истраживањима, расветљене су бројне непознанице, па се појавила потреба за новим издањем, које ће представљати синтезу резултата научног рада. У другом издању књиге обједињени су резултати научних достигнућа аутора монографије и бројних досадашњих истраживача. Тиме је она, за сада, најцеловитији приказ манастира Овчарско-кабларске Свете Горе.

Садржај књиге подељен је у два дела. Први део садржи опште податке о прошлости манастира, док је у другом делу обрађен сваки манастир засебно. После *Предговора другом издању*, следи поглавље *Прошлост Овчарско-кабларских манастира*. Овде аутори кажу да манастири „данас чине једну од најкомпактнијих сакралних културно-историјских целина у Србији, која је због свог дугог трајања кроз време по-

стала својеврсна посебност културне и уметничке баштине стваране шест векова. Многобројне и вишеслојне вредности које поседују, садржане су кроз богату и бурну историју, занимљиву и, у појединачним случајевима, изузетну архитектуру за доба када је настајала, уметнички не превише вредно, али историјски и културно значајно сликарство, раскошан и вредан иконопис, развијену преписивачку делатност, као и друге области стваралаштва. Значај манастира на плану духовне мисли, очувања православља и националног идентитета,

није био ништа мањи.“ У

следећем поглављу, под насловом *Досадашња истраживања манастира Овчарско-кабларске клисуре*, наведена су имена путописаца, истраживача и публициста, који су током XIX и XX века посетили манастире и о њима писали. Поред имена, поменута су и дела у којима се говори о манастирима и дата кратка оцена тих дела. Изучавање манастира почиње са Вуком Караџићем, који их је посетио 1820. године, а своје белешке нешто касније и објавио. О манастирима су у XIX веку писали и Јоаким Вујић, Феликс Каниц, Михаило Илић, Миха-

ило Валтровић и Драгутин Милутиновић. У шестотомној књизи *Стари српски записи и натписи*, коју је приредио Љубомир Стојановић, прикупљени су и систематизовани сви записи и натписи(,) у којима се помињу манастири у Клисури. У XX веку о манастирима пише већи број историчара, историчара уметности, публициста и хроничара, међу којима су најзначајнији Светозар Душанић, Радомир Станић, Милка Чанак Медић, Марица Шупут, Делфина Рајић, Светлана Пејић и архимандрит Јован Радосављевић.

Поглавље *Природни амбијент* говори о Овчарско-кабларској клисури, подручју изузетних природних одлика, које је због непроходно-

простору Чачка и околине, откривени управо на Кулини.“ Време настанка манастира смешта се у XV век (први писани помен манастира Никоље је из 1476. године). Аутори у овом поглављу разматрају разлоге који су довели до стварања једне у низу скупина манастира, а такве скупине се данас у народу, а и у науци, називају „Света гора“. Овде сазнајемо за манастире (и подручја) средњовековне Србије, око којих су се формирале скупине манастира. У поглављу *Османско доба – процват и разарање*, објашњени су најзначајнији догађаји у животу Српске цркве у време турског ропства, и у том контексту дати су подаци о првим писаним поменима манастира.

сти у средњем веку било подесно за стварање монашких насеобина. У одељку *Средњи век – нејасни почеци*, сазнајемо да су археолошка истраживања потврдила рановизантијске трагове у Клисури. Јер, „утврђење изнад манастира Благовештења, потиче из рановизантијског периода (крај VI или почетак VII века) Овај локалитет је био део мреже рановизантијских утврђења, која се простирала на ширем подручју чачанског краја.“ Археолошки локалитет изнад манастира Јовање, Кулина, највероватније потиче из X века. Ту су „пронађени и налази из ранијих епоха (праисторија, келтски налази, антика). Треба нагласити да су најстарији поуздани потврђени материјални остаци живота Срба на

У XVIII веку, као последица стајања Срба на страну Аустроугарске у ратовима против Османског царства, рушилачки бес Османлија неће обићи ни овчарско-кабларске светиње, о чему се детаљно говори у поглављу *Епоха разарања (XVIII век)*. У поглављима *Нова српска држава – обнова и замирање* и *Двадесети век – време нових искушења*, изложена је историја манастира у контексту живота српске државе, у последњих двеста година.

У другом делу књиге, сваки манастир има засебно поглавље, у оквиру кога су одељци *Историја*, *Архитектура*, *Иконостас*, *Зидно сликарство* (ако је манастирска црква осликана) и *Ризница* (ако је манастир поседује).

Када говоре о Цркви Светог пророка Илије, на брду изнад манастира Благовештења, аутори сматрају да се она не може назвати манастиром.

Књига садржи више од 350 цртежа и фотографија (углавном у боји) предела Клисури, манастира из ваздуха, бројних детаља спољашњости и унутрашњости манастирских храмова, фресака и икона, монаштва на послушањима, предмета из ризница, догађаја из живота манастира, значајних личности, итд. Фотографије у књизи омогућују да се види и оно што је људском оку иначе недоступно.

Многи наши манастири данас немају стручно написане и у техничком погледу задовољавајуће опремљене монографије, попут ове. Морамо истаћи и сажет и јасан начин писања аутора, као и њихово остајање у духу предања Цркве. Зато ова књига може да буде узор, како писати и објављивати о манастирима, црквама, црквистима и уопште, у области црквене историје.

Монографија би требало да подстакне истраживања у неколико неистражених или недовољно истражених области. Пре свега, данас не знамо довољно о хришћанству на територији Чачка и околине у античком, рановизантијском и преднемањихком периоду. Затим, монашки живот, страдања и мисионарску делатност монаха у Клисурси, у XVIII, XIX и XX веку, треба да изучавају стручна лица. Ту је и питање других „Светих гора“, тј. скупина манастира, којих има више на територији епархија Српске православне цркве.

Ову књигу треба да читају (пре свих) православни хришћани, који су духовно везани за манастире Овчарско-кабларске клисуре. Препоручујемо је и свештеницима, вероучитељима и побожним лаицима, јер ће у њој наћи корисно и душеполезно штиво. Затим, књига ће бити веома корисна за историчаре и историчаре уметности, али и за све заинтересоване за културно наслеђе чачанског краја. Узгред поменимо да ова књига, у односу на друге слич-

ног обима и формата, има приступачну продајну цену.

На крају, треба представити вредне ауторе. Делфина Рајић (Чачак, 1961) је историчар уметности, а од 2005. године директор Народног музеја у Чачку. Бави се истраживањима црква и манастира чачанског краја, са посебним освртом на иконопис. До сада је објавила четири књиге, 28 научних студија, чланака и расправа и 35 каталога. Са колегом др Милошем Тимотијевићем, коаутор је две монографије. Добитник је више награда и признања.

Др Милош Тимотијевић (Чачак, 1969) дипломирао је (1996) и докторирао (2011) на Филозофском факултету у Београду (Катедра за општу савремену историју). Подручја његових научних интересовања јесу модернизацијски процеси на Балкану у другој половини XX века, друштвена и културна историја чачанског краја у XX веку, историја Цркве и црквене уметности на подручју Западне Србије, као и војна и политичка дешавања у Србији током Другом светског рата. За свој рад, добио је више признања. Аутор је више од 10 монографија, преко 50 научних чланака, студија и каталога и седам изложби. Најважнији наслови су: *Карневал у Гучи: сабор трубача 1961-2005* (2005), *Соколи Чачка 1910-1941* (2006), *Већ сумње : религиозност у чачанском крају 1886-2008* (2009), *Модернизација балканског града (1944-1989)* (2012) итд.

Милош З. Јелић

КАНОНСКЕ ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ЖИЧКОГ ГОСПОДИНА ЈУСТИНА У ЖИЧКОЈ ЕПАРХИЈИ ОД 29. АВГУСТА/11. СЕПТЕМБРА ДО 1./14. ДЕЦЕМБРА 2014. ГОДИНЕ

29. август/11. септембар (Усековање главе Светог Јована Крститеља)

Његово Преосвештенство г. Јустин је поводом храмовне славе служио Свету архијерејску Литургију у Каони код Гуче. Затим је доделио грамате признања СО Лучани као **задужбинару**, Средоју Радовићу из Беча, Бори Ђорђевићу из Београда, Рагку Вукићевићу из Гуче, Предрагу Милинковићу из Чачка као **великим добротворима**, ЦО Ротердам, Раду Ракићу и Урошу Оцокољићу из САД, Радомиру Вукићевићу из Милатовића, Драгољубу Маринковићу из Г. Дубца, Милану Капларевићу и Животи Кнежевићу из Властељице, Предрагу Радовићу и Сретену Радојичићу из Каоне, Милићу Штавланину из Чачка као **добротворима**.

31. август/13. септембар (Полагање појаса Пресвете Богородице; Св. мученици Јасеновачки)

Владика је служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Преображење на Овчару, на којој је замонашио искушенике Ивицу, Бранислава и Милана који су добили имена Иринеј, Иларион и Лонгин. Такође, у чин презвитера је рукоположио ђакона Јована Стојковића из Овчар Бање, поставивши га за пароха у Доброселици, Архијерејско намесништво ужичко. У поподневним часовима Епископ је посетио и манастир Ваведење.

6./19. септембар (Чудо Св. архангела Михаила; Св. мученик Евдоксије)

Свету архијерејску Литургију Епископ је служио у манастиру Жича на којој је замонашио искушеницу Далиборку давши јој име Михаила.

8./21. септембар (Недеља 15. по Духовима – пред Воздвижење; Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина)

Његово Преосвештенство је служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Каменац поводом храмовне славе. У току Литургије чином протојереја одликовао је свештеника Давида Селаковића из Гунцата, архијерејског намесника грузанског.

9./22. септембар (Свети праведни Јоаким и Ана)
Поводом храмовне славе Господин Јустин је служио Свету архијерејску Литургију у Прелјини. Након трпезе љубави Владика је посетио и оближњи манастир Вујан.

12./25. септембар (Свети свештеномученик Автом; Оданије рождества Пресв. Богородице)
Преосвећени је на вечерњој служби у манастиру Дубрава на Златибору замонашио искушеницу Славицу, давши јој име Теодора.

14./27. септембар (Воздвижење Часног Крста)
Епископ је служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Трнава поводом прославе двеста година од Хаџи Проданове буне. Затим је отворио приредбу посвећену овом догађају.

15./28. септембар (Недеља 16. по Духовима – по Воздвижењу; Свети великомученик Никита; Свети Јосиф Темишварски)

Владика је началствовао евхаристијским сабрањем у цркви Светог Георгија у Ужицу. Затим је посетио манастир Рујан и одслужио помен на гробу блаженопочившем епископу Хризостому.

16./29. септембар (Преп. Доротеј; Св. Кипријан; Св. великомученица Јефимија)

Господин Јустин је служио Свету Литургију јерејским чином у манастиру Ковиле код Ивањице.

17./30. септембар (Свете мученице Вера, Нада и Љубав и мајка им Софија)

Свету архијерејску Литургију Епископ је служио у капели посвећеној Св. Петки Параскеви у манастиру Клисуре. Литургији је претходило освећење поменуте капеле и реновираног конака, а након Литургије Преосвећени је уручио грамате признања **добротворима** Драгославу Бјелаковићу, Душану Бојовићу и Драгану Стојићу из Чачка, Зорану Милашиновићу из Краљева, Рацу Милутиновићу из Ивањице и **приложни-**

цима Мирославу Урошевићу из Пожеге, Тањи Поповић из Новог Сада, Жаклини Бојовић из Чачка, предузећу „Каблови холдинг“ из Јагодине, Зорану Ивановићу из Београда, Дарку Стојићу, Владу Обрадовићу и Жаклини Стефановић из Ариља, Радомиру Ристићу, Милораду Перишићу и Перици Сивићу из Ивањице, Горану и Мири Мандић из Ужица.

22. септембар/5. октобар (Недеља 17. по Духовима; Св. свештеномученик Фока; Св. пророк Јона)
Епископ је служио Свету архијерејску Литургију у цркви Света Три Јерарха у Пожеги, након које је граматом **добротвора** одликовао г. Милана Маринковића за несечичну помоћ и велику љубав према Цркви у Пожеги. После трпезе љубави, Владика је посетио касарну „Петар Лековић“ и дао благослов за уређење параклиса Светог Димитрија за потребе Војске Србије, која ће службовати у Пожеги. Затим је обишао и цркву Сабора српских Светитеља у изградњи на брду Миљаковини, надомак Пожеге, као и цркву Светог цара Константина и царице Јелене у Пожеги.

24. септембар/7. октобар (Св. првомуч. Текла; Преп. Симон; Св. краљ Владислав и преп. Давид Српски)
Уочи празника преподобног Симона (краља Стефана Првовенчаног), Владика је стигао у манастир Студеницу, где је целивао мошти и началствовао свеноћним бденијем, а потом и Светом Литургијом.

29. септембар/12. Октобар (Недеља 18. по Духовима; Преподобни Киријак Отшелник – Михољдан)
Његово Преосвештенство служио је Свету архијерејску Литургију у храму Светог пророка Илије у Бајиној Башти. Овом приликом је одликовао протојереја Тодора Томића правом ношења напрсног крста, а затим парохијског ђакона Владимира Малешевића рукоположио у чин презвитера.

10./23. октобар (Свети мученици Евлампие и Евлампиа)
Светом архијерејском Литургијом у Студеници, којом је началствовао владика Јустин и саслуживао Владика будимљанско-никшићки Јоаникије, започет је други дан Међународног научног скупа „Владар, монах и Светитељ Стефан Немања – преподобни Симеон Мироточиви и српска историја и култура (1113-1216)“.

13./26. октобар (Недеља 20. по Духовима – Св. Отаца VII вас. саб.; Свети мученици Евлампие и Евлампиа)

Владика је началствовао евхаристијским сабрањем у храму Успења Пресвете Богородице у селу Гунцатима, надомак Кнића.

14./27. октобар (Преподобна мати Параскева – Света Петка)

Господин Јустин је са свештенством, монаштво и верним народом служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Вољавчи, чија је обитељ прославила своју храмовну славу Преподобну мати Параскеву – Св. Петку.

17./30. октобар (Свети пророк Осија; Преподобномученик Андреј Критски)

У манастиру Враћевшници епископ Јустин је служио Свету Литургију и помен на гробу Владике ужичко-крушевачком Вићентију Красојевићу, поводом 190 година од његовог рођења.

18./31. октобар (Свети апостол и јеванђелист Лука; Св. Петар Цетињски)

Његово Преосвештенство је служио Свету архијерејску Литургију у Светоархангелској обитељи у манастиру Моравци, код Љига.

20. октобар/2. новембар (Недеља 21. по Духовима; Свети великомученик Артемије)

Епископ је служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Ваведење Пресвете Богородице у овчарско-кабларској клисури, на којој је замонашио дугогодишње искушенице овога манастира Љиљану и Душанку, које су постале Ангелина и Јована. Након празничне трпезе, Владика је посетио цркву Св. великомученика кнеза Лазара и осталих косовских мученика на Љубићу.

26. октобар/8. новембар (Свети великомученик Димитрије – Митровдан)

У манастиру Ковиле код Ивањице, Владика је служио Свету Литургију јерејским чином.

27. октобар/9. новембар (Недеља 22. по Духовима; Свети мученик Нестор)

Свету архијерејску Литургију Епископ је служио у храму Св. цара Константина и царице Јелене у Ивањици, на којој је протојереја Гмитра Милуновића одликовао правом ношења напрсног крста.

30. октобар/12. новембар (Свети краљ Милутин; преп. Теоктист и Јелена; Св. Варнава Хвост. Исповедник)

Поводом ктиторске славе преподобног Теоктиста (Светог краља Драгутина), г. Јустин је служио Свету архијерејску Литургију у храму Светог Ахилија у Ариљу. Након славске трпезе, посетио је недовршени храм посвећен Св. Теоктисту у оближњем селу Гривска, а у повратку за епископску резиденцију и манастир Жежевицу.

3./16. новембар (Недеља 23. по Духовима; Обновљење храма Светог великомученика Георгија – Ђурђиш)

Владика је благоизволео началствовати литургијским сабрањем у храму Рођења Пресвете Богородице у Врњачкој Бањи. После трпезе љубави Епископ је посетио новоподигнути храм посвећен Пресветој Богородици – Живоносном Источнику, у центру Бање.

8./21. новембар (Сабор Св. Архангела Михаила – Аранђеловдан)

У храму Свете Тројице у Краљеву, Свету архијерејску Литургију служио је Епископ жички г. Јустин, уз саслужење Епископа брегалничког г. Марка из Охридске архиепископије и Епископа тимочког г. Илариона. У току Свете Литургије, владика Јустин је рукопроизвео у чин архимандрита протосинђела Дамјана, секретара Епархијског управног одбора, а ђакона Новицу Благојевића, епархијског координатора за верску наставу, рукоположио је у чин свештеника.

На крају евхаристијског сабрања, прослављајући своју Крсну славу, владика Јустин је преломио славски колач са владиком Марком и свима присутнима.

10./23. новембар (Недеља 24. по Духовима; Свети апостоли Олимп, Ераст, Родион и други с њима)

Господин Јустин је служио Свету архијерејску Литургију у храму Св. архангела Гаврила, у Рашки. У поподневним сатима Епископ је посетио манастир Градац.

17./30. новембар (Недеља 25. по Духовима; Свети Григорије Чудотворац; Св. Никон Радоњешки; Св. Максим, патр. Цариградски)

Његово Преосвештенство је служио Свету архијерејску Литургију у храму Светог архангела Гаврила у Гучи. Потом је посетио цркву Свих Светих у Доњем Дубцу.

21. новембар/4. децембар (Ваведење Пресвете Богородице)

Света обитељ манастира Ваведење Пресвете Богородице у овчарско-кабларској клисури прославила је своју славу са епископом Јустином, који је началствовао евхаристијским сабрањем, уз саслужење свештенства, монаштва и великог броја верног народа. После празничне трпезе, Владика је посетио манастир Благовештење кабларско.

23. новембар/6. децембар (Свети Амфилохије Иконијски; Св. Григорије; Св. Александар Невски)

Преосвештени Владика је служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете Петке Параскеве у манастиру Стубал.

24. новембар/7. децембар (Недеља 26. по Духовима; Света великомученица Екатерина)

Епископ је служио недељну Свету архијерејску Литургију у цркви Свете Тројице у Горњем Милановцу.

26. новембар/9. Децембар (Преподобни Алимпије Столпник)

Владика Јустин је служио Свету архијерејску Литургију у храму Свих Светих у Доњем Дубцу код Гуче, на којој је правом ношења напрсног крста одликовао протојереја Милуна Ивановића, архијерејског намесника драгачевског, а чином протојереја пароха каонског, јереја Љубинка Корићанца. Такође, Владика је честитао славу и захвалио се ктитору храма хаџи Радимиру Милићу, на досадашњем труду.

1./14. децембар (Недеља 27. по Духовима; Св. пророк Наум; Св. Филарет Милостиви)

Свету архијерејску Литургију господин Јустин је служио у храму Светог Василија Острошког у Кованлуку код Краљева, на којој је одликовао Предрага Милашиновића са Берановца и Драгића Остојића из Краљева граматом **добротвора** за несебичну помоћ и велику љубав према Цркви у Кованлуку.

приредио ђакон Александар М. Грујовић

*Анђео чувар,
топола, 45 x 23 x 10 цм,
рад Епископа жичког
Господина Јустина*

